

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง ผลของการประเมินตนเองโดยใช้แฟ้มสะสมงานที่มีต่อความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เอกสาร บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ และขอแนะนำเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. การประเมินตนเอง

- 1.1 ความหมายของการประเมินตนเอง
- 1.2 ขั้นตอนในการประเมินตนเอง
- 1.3 ความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินตนเองกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
- 1.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. แฟ้มสะสมงาน

- 2.1 ความหมายของแฟ้มสะสมงาน
- 2.2 ลักษณะของแฟ้มสะสมงาน
- 2.3 ชนิดของแฟ้มสะสมงาน
- 2.4 กระบวนการสร้างแฟ้มสะสมงาน
- 2.5 การประยุกต์ใช้แฟ้มสะสมงานในการเรียนการสอน
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3. ความเชื่อมั่นในตนเอง

- 3.1 ความหมายของความเชื่อมั่นในตนเอง
- 3.2 ความสำคัญของความเชื่อมั่นในตนเอง
- 3.3 ลักษณะของบุคคลที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง
- 3.4 ปัจจัยที่ส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเอง
- 3.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4. นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ

- 4.1 ลักษณะและพฤติกรรมของนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ

4.2 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ

5. สรุปแนวความคิดการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องหลักการประเมินตนเองโดยให้เพิ่มสะสมงานเข้าไปในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนปกติ เพื่อพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเอง

1. การประเมินตนเอง

1.1 ความหมายของการประเมินตนเอง

มีนักการศึกษาให้ความสนใจศึกษาและค้นคว้าได้ให้ความหมายของการประเมินตนเองไว้ดังนี้

พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต) (อ้างถึงในสมคิด พรหมชัย, 2535) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินตนเองว่าเป็นการประเมินที่มุ่งเน้นการประเมินภายใน เป็นลักษณะของการตรวจสอบ โดยเชื่อว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกได้ มีศักยภาพที่จะบรรลุจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์เมื่อบรรลุวัตถุประสงค์แล้วก็จะทำให้มีจิตสำนึกในการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

สุมน อมรวิวัฒน์ (สัมภาชะณี, 11 สิงหาคม 2531 อ้างถึงใน สมคิด พรหมชัย, 2535) ให้ความหมายว่า การประเมินตนเองเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดการใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรอง ตรวจสอบหาเหตุผล และตรวจสอบข้ออ้างข้อสนับสนุนในสิ่งที่ทำ มีการวางแผนการวัดผล คิดค้นวิธีการแก้ไขปรับปรุงและพัฒนา ผู้ประเมินเป็นผู้ปฏิบัติเอง การประเมินตนเองเป็นผลดีในแง่ที่ว่าทำให้ผู้ปฏิบัติเข้าใจถึงสภาพปัญหา จุดเด่น และข้อบกพร่อง ได้ข้อมูลที่ทันต่อเหตุการณ์ ส่งผลให้นำมาพัฒนาตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

โรเจอร์ (Roger, 1969) ให้แนวคิดเกี่ยวกับความหมายของการประเมินตนเองว่า คือ ความหมายหลักของการเริ่มต้นการเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือการรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง เมื่อนักคนได้รับสิทธิที่จะตัดสินใจความก้าวหน้าของตนเอง เขาก็เกิดความพยายามที่จะไปสู่สัมฤทธิ์ผลตามที่ตนเองได้ตั้งไว้ตามเกณฑ์ที่เขาคิดว่ามีความจำเป็นสำหรับเขา นั่นคือเขาจะเรียนเนื่องจากความรับผิดชอบที่มีต่อตนเอง และเรียนไปตามทิศทางที่เขากำหนด

คอนเนล และ เวลborn (Connell and Wellborn, 1990 cited in Deci and others, 1991) ได้กล่าวถึงการประเมินตนเองว่า คือการที่นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมประเมินตนเอง จะมีความสนใจในกิจกรรมทางการศึกษาที่โรงเรียน ชอบที่จะอยู่ในโรงเรียน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มขึ้น และมีการเรียนรู้ที่เข้าใจแนวคิดของเนื้อหา นั้น ๆ รวมทั้งมีการปรับตัวที่ดีมากกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการจัดกิจกรรมประเมินตนเอง

จากแนวคิดและความหมายดังกล่าวข้างต้น จึงสรุปความหมายของการประเมินตนเองว่า หมายถึง การพิจารณา ตัดสินความก้าวหน้าของตนเองด้วยการพิจารณาไตร่ตรอง ตรวจสอบข้อบกพร่อง จุดเด่น ด้วยการเปรียบเทียบพฤติกรรมหรือผลการกระทำของตนเองกับเกณฑ์พฤติกรรมหรือเกณฑ์ผลการกระทำที่ตั้งไว้หรือเลือกไว้ และเมื่อเปรียบเทียบแล้วบุคคลจะได้อะไรผลเปรียบเทียบย้อนกลับเกี่ยวกับพฤติกรรมหรือการกระทำของตน

1.2 ขั้นตอนในการประเมินตนเอง

การฝึกให้นักเรียนได้ประเมินตนเองเป็นการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนมีประสบการณ์อิสระ มีทางเลือก มีการตรวจสอบและตัดสินพฤติกรรมหรือผลการกระทำด้วยตัวเอง และได้รับผลป้อนกลับที่สัมพันธ์กับผลการกระทำของตน ดังที่ สิริพรรณ พรรณโกสม (2537) ได้เสนอการประเมินตนเองซึ่งมีขั้นตอนต่อเนื่องกันดังต่อไปนี้คือ

1) การเลือกเกณฑ์การประเมินความสามารถ

การเลือกเกณฑ์การประเมินความสามารถ หมายถึง การเลือกมาตรฐานในการกระทำพฤติกรรมเพื่อให้บุคคลทราบถึงพฤติกรรมที่ต้องกระทำอย่างชัดเจน ทราบว่าตนควรจะทำพฤติกรรมระดับใด ด้วยความถี่และปริมาณเท่าใด แล้วใช้เป็นตัวเปรียบเทียบเพื่อประเมินพฤติกรรมหรือผลการกระทำจริงกับเกณฑ์ที่เลือกไว้ การที่ให้นักเรียนเลือกเกณฑ์การประเมินความสามารถของตนเอง เพื่อนำมาใช้ในการเปรียบเทียบกับพฤติกรรมหรือผลการกระทำจริงในกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นการเสนอทางเลือกให้แก่ผู้เรียน เพื่อสร้างบรรยากาศของการมีอิสระ (McCombs and Whisler, 1989) เพราะจะเป็นการส่งเสริมความรู้สึกว่าการกระทำนั้นเกิดจากตนเอง ไม่ได้เกิดจากการถูกควบคุมให้ยอมทำตาม (deCharms, 1984) การจัดให้นักเรียนได้มีประสบการณ์ของการได้เลือกเกณฑ์การประเมินความสามารถ ทำให้นักเรียนเกิดการรับรู้ผลที่เกิดมาจากตัวของเขาเอง (Ryan, and others, 1985) ทำให้เขาเกิดความสนใจในกิจกรรม และ

การพัฒนาผลงาน (deCharms, 1984) การให้มีโอกาสได้เลือกทางเลือกด้วยตัวเอง มากกว่าการถูกเลือกให้โดยบุคคลอื่น จะส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการสนใจในการทำกิจกรรม ทำให้เกิดการภูมิใจภายในในการทำกิจกรรมเพิ่มขึ้น เพราะเขาไม่รู้สึกว่าเขามีแรงกดดันจากบุคคลอื่นในการทำกิจกรรม (Deci and others, 1991)

การประเมินพฤติกรรมของตนเอง หรือประเมินผลการกระทำของตัวเองกับเกณฑ์ ถ้าเป็นการจัดกิจกรรมโดยการถูกควบคุมการทำกิจกรรมในห้องเรียนจากครู และถ้าการประเมินดังกล่าวมีลักษณะของการให้บุคคลยอมทำตาม คือใช้ถ้อยคำว่า ต้องทำ ควรจะทำ รวมทั้งใช้ผลการทำงานเป็นเครื่องจูงใจ เพื่อนำไปสู่การให้รางวัลแก่นักเรียน นักเรียนอาจจะรับรู้ว่าการพฤติกรรมของเขาถูกกำหนดจากบุคคลอื่น (Ryan and others, 1983) และมีผลทำให้ความสนใจในกิจกรรมการเรียนการสอนลดลง เพราะเกณฑ์การประเมินตนเองที่จัดไว้ให้แล้วไม่ตรงหรือเหมาะสมกับความสามารถของตน (Harackiewicz and others, 1984) รวมทั้งไม่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีทางเลือกเกี่ยวกับการสร้างเกณฑ์ในการประเมินตนเอง หรือไม่ได้กำหนดผลการทำงานที่สัมพันธ์กับความสามารถของตนเอง เพราะเกณฑ์การประเมินตนเอง หรือผลการกระทำที่เรียกว่าเกณฑ์ความสามารถ (Competency Criterion) ที่ใช้ในการประเมินพฤติกรรมภายในห้องเรียนส่วนใหญ่จะมีเกณฑ์เดียว สำหรับใช้ในการประเมินความสามารถของผู้เรียน โดยถูกกำหนดจากบุคคลภายนอก เช่น ครูเป็นผู้กำหนด หรือนโยบายของทางโรงเรียนเป็นผู้กำหนด มีผลทำให้นักเรียนมีความเป็นอิสระน้อย เพราะนักเรียนไม่สามารถเลือกเกณฑ์การประเมินตนเองที่เหมาะสมกับตนเองเพื่อที่จะใช้เป็นข้อมูลในการประเมินความสามารถของตนเอง เพื่อที่จะสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้และการเห็นคุณค่าของตนเอง

ดังนั้นการจัดให้มีเกณฑ์การประเมินตนเองหรือการประเมินความสามารถหลายระดับ (Multiple-level Competency Criterion) จึงเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีโอกาสเลือกเกณฑ์ที่จะนำมาใช้เปรียบเทียบความสามารถของตนได้เหมาะสม เพราะจะมีนักเรียนที่มีความสามารถหลายระดับอยู่ในชั้นเรียนเดียวกัน ซึ่งเกณฑ์ความสามารถหลายระดับจะช่วยทำให้นักเรียนรู้สึกว่าเขามีความสามารถ มีประสบการณ์อิสระ ส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองโดยผ่านเกณฑ์ที่เขามีส่วนร่วมในการสร้างขึ้น เพราะเปิดโอกาสให้นักเรียนมีอิสระเสรีภาพในขอบเขตของนักเรียนที่จะเลือกเกณฑ์ที่เหมาะสมกับตน มีอิสระที่จะตีความผลงานของตนเอง นอกจากนั้น การเลือกเกณฑ์การประเมินด้วยตนเอง จะทำให้บุคคลได้พัฒนาตนเองได้ดีกว่าการกำหนดโดยบุคคลอื่น และยังทำให้บุคคลมีความตระหนักในความสามารถของตนเอง เกณฑ์ในการประเมิน

ตนเองที่จะช่วยส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเอง ควรมีลักษณะที่นักเรียนสามารถจะทำให้บรรลุถึงเกณฑ์ได้ อันจะส่งผลให้เขามีความเชื่อมั่นในตนเอง (Crook, 1988) ดังนั้นเกณฑ์ในการประเมินตนเองควรจะมี ความแตกต่างกันตามความสามารถของบุคคล หรือให้มีความยืดหยุ่นในการใช้เกณฑ์ในการประเมินตนเอง ซึ่งจะลดความกดดันของนักเรียนแต่ละคน และจะช่วยให้นักเรียนที่เรียนอ่อนมีโอกาสประสบความสำเร็จจากการเรียน ซึ่งการให้นักเรียนมีโอกาสประสบความสำเร็จในการเรียน เป็นแรงจูงใจที่ทำให้เขาอยากเรียนมากยิ่งขึ้น และเด็กเก่งก็จะไม่รู้สึกเบื่อหน่ายในการเรียน

กล่าวโดยสรุป แนวทางในการเลือกเกณฑ์การประเมินตนเอง ที่นักเรียนสามารถเลือกเกณฑ์ที่ตนเองเห็นว่ามีโอกาสเป็นจริงและมีความสามารถทำให้ถึงเกณฑ์ได้ ควรจะมีลักษณะดังต่อไปนี้

1.1) เป็นเกณฑ์ที่บุคคลนั้นตัดสินใจเลือกด้วยตนเอง เพราะจะไม่ทำให้บุคคลรู้สึกกดดัน หรือรู้สึกว่าถูกบังคับ แต่บุคคลจะรู้สึกว่าอยากทำ และพยายามทำพฤติกรรมให้บรรลุเกณฑ์ ซึ่งจะประสบความสำเร็จได้มากกว่า (deCharms, 1984) และการเลือกเกณฑ์ในการประเมินด้วยตนเองจะทำให้บุคคลสามารถบรรลุถึงเกณฑ์นั้นได้ และเกิดความพึงพอใจ เมื่อทำได้สำเร็จ มีแรงจูงใจที่จะพัฒนาตนเองเพื่อไปสู่เกณฑ์ในระดับที่สูงขึ้น (Tysinger, 1986)

1.2) เป็นเกณฑ์ที่บุคคลมีความภาคภูมิใจว่าเขาสามารถจะทำได้ โดยเกณฑ์มีมาตรฐานในระดับที่เขาสามารถทำให้บรรลุถึงเกณฑ์ได้ และอยู่ในระดับใกล้เคียงกับความจริง (Crook, 1988) ซึ่งการบรรลุถึงเกณฑ์จะทำให้บุคคลมีแรงจูงใจที่จะทำพฤติกรรมหรือกิจกรรมนี้ต่อไป

1.3) เป็นเกณฑ์ที่มีทิศทางแน่นอนในการกระทำ และสามารถวัดได้ (Bandura, 1986)

2) การตรวจสอบความถูกต้องและการเปรียบเทียบผลความถูกต้องกับเกณฑ์การประเมินตนเอง

การตรวจสอบความถูกต้องด้วยตนเอง หมายถึง การที่นักเรียนได้ตรวจสอบความถูกต้องของการกระทำของตนเองด้วยตัวเอง ซึ่งมีผลทำให้บุคคลนั้นเกิดความรับผิดชอบต่อการประเมินที่เกิดขึ้น เช่น ถ้านักเรียนหาคำตอบจากการแก้โจทย์คณิตศาสตร์ผิด เขาก็จะระบุสาเหตุมาจากตัวเขามากกว่าที่จะระบุสาเหตุของความผิดพลาดไปที่บุคคลอื่นหรือสิ่งที่เขาไม่รู้ (Decl and Others, 1992 ; Marshall and Weinstein, 1984) นอกจากนั้นยังช่วยเปิดโอกาสให้บุคคลได้เข้าใจผลการกระทำของตนเองได้ดีขึ้น และมีประสบการณ์ในการสร้างความรู้สึกรับผิดชอบต่อ

ตนเอง สร้างความรู้สึกเป็นอิสระ แสดงถึงความเคารพตนเอง ส่งเสริมการเห็นคุณค่าของตนเอง (Jones and Jones, 1990) และยังคงช่วยทำให้นักเรียนมีแรงจูงใจในการทำงาน

ข้อมูลที่นักเรียนได้มาจากการตรวจสอบความถูกต้องของการกระทำ นักเรียนจะนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์การประเมินตนเองที่นักเรียนเป็นผู้เลือก ผลที่ได้จากการเปรียบเทียบจะเป็นข้อมูลย้อนกลับให้นักเรียนรับรู้ว่าตนมีความสามารถในระดับใด สามารถแสดงพฤติกรรมได้บรรลุตามเกณฑ์ที่เลือกไว้หรือไม่ หากพบว่าตนเองสามารถแสดงพฤติกรรมได้ตามเกณฑ์หรือสูงกว่าเกณฑ์ ผลที่ได้จะเป็นข้อมูลบอกว่าเขามีความสามารถระดับหนึ่ง เขาสามารถเอาชนะความท้าทายได้ ทำให้นักเรียนเห็นคุณค่าในตนเอง และเป็นแรงจูงใจให้นักเรียนพัฒนาผลการทำงานให้เกิดความเชี่ยวชาญต่อไป แต่ถ้าเขาได้ต่ำกว่าเกณฑ์ก็จะเป็นข้อมูลที่จะทำให้นักเรียนหาทางที่จะเอาชนะความท้าทายนี้ให้ได้ (Ryan and others, 1985)

3) การป้อนผลกลับแก่ตนเอง

ผลป้อนกลับ (Feedback) เป็นการให้ข้อมูลเกี่ยวกับผลที่ได้ ข้อมูลที่ได้รับนี้จะทำให้นักบุคคลทราบและตระหนักถึงพฤติกรรมของตนว่าสามารถกระทำได้อะไรหรือไม่ มีความสามารถในระดับใด เขาทำได้ดีเพียงใด ซึ่งข้อมูลที่ได้รับเป็นประโยชน์ในการนำมาประเมินพฤติกรรมของตนเอง (Deci and others, 1991) และเป็นข้อมูลที่นำมาใช้ในการตัดสินใจในการทำพฤติกรรมหรือเปลี่ยนแปลงทางเลือกของตนเอง โดยบุคคลจะได้รับข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมของตน 2 ประเภท

ข้อมูลประเภทแรก เป็นข้อมูลที่ได้จากการเปรียบเทียบความถูกต้องของการทำงานกับเกณฑ์การประเมินที่ตนเชื่อว่าเหมาะสมกับตน ถ้าพบว่าพฤติกรรมของตนต่างไปจากเกณฑ์ความสามารถ ถ้าสูงกว่าบุคคลก็จะรับรู้ว่าเขาสามารถเอาชนะความท้าทายได้ เขาก็จะเปลี่ยนทางเลือก เพื่อแสดงหาความท้าทายในระดับที่ยากขึ้นต่อไป ถ้าต่ำกว่าเกณฑ์ เขาก็จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเอง หาทางพัฒนาตนเอง เพื่อที่จะเอาชนะความท้าทายนี้ให้ได้ (Ryan and others, 1985)

ข้อมูลประเภทที่สอง เป็นข้อมูลที่ได้จากการบันทึกคะแนนความถูกต้องของตนเอง จะทำให้นักบุคคลมองเห็นความก้าวหน้าของตนเอง ก่อให้เกิดความท้าทาย และเป็นข้อมูลที่นำมาใช้ในการตัดสินใจในการทำพฤติกรรมหรือเปลี่ยนแปลงทางเลือกของบุคคล (Crooks, 1988) ลักษณะ

ของข้อมูลที่ได้จากการเปรียบเทียบผลงานจากการทำกิจกรรมทั้งการเปรียบเทียบกับเกณฑ์การประเมินตนเอง และการบันทึกคะแนนความถูกต้องของตนเอง เป็นข้อมูลที่ช่วยทำให้บุคคลทราบถึงความสามารถของตนว่าอยู่ในระดับใด เป็นข้อมูลที่ช่วยทำให้บุคคลแสวงหาความท้าทายใหม่ ๆ ในการทำงานครั้งต่อไป (Deci and Prozac, 1978)

ผลป้อนกลับอีกประเภทหนึ่ง คือผลป้อนกลับที่ได้รับจากภายนอก เป็นการให้ผลป้อนกลับหลังจากที่นักเรียนได้รับข้อมูลจากการทำกิจกรรมเสร็จแล้ว นั่นคือหลังจากที่นักเรียนได้เปรียบเทียบความถูกต้องของผลการกระทำหรือพฤติกรรมกับเกณฑ์การประเมินตนเอง ถ้าได้รับข้อมูลว่า นักเรียนสามารถทำงานได้เท่ากับเกณฑ์หรือสูงกว่าเกณฑ์ ก็จะมีผลทำให้นักเรียนให้ผลป้อนกลับในทางบวกแก่ตนเอง ซึ่งการให้ผลป้อนกลับทางบวกแก่นักเรียน จะมีผลกระทบต่อ การรับรู้ความสามารถของนักเรียน คือจะช่วยส่งเสริมความสนใจในการเรียนและพัฒนาการเรียนของตนเองให้เกิดความก้าวหน้าต่อไป (Harackiewicz and others, 1984)

จากผลการศึกษาที่ได้นำเสนอเป็นลำดับข้างต้น ผู้วิจัยมีความเห็นด้วยเป็นอย่างยิ่งว่า การจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนได้ประเมินตนเอง (Self-Assessment) เป็นการสนับสนุนให้นักเรียนมีอิสระในการเลือกเกณฑ์การประเมินตนเอง เป็นการให้ความสำคัญแก่นักเรียนในการให้เขารับผิดชอบตัวเองในการสร้างเกณฑ์การประเมินตนเองร่วมกับครู ทำให้นักเรียนได้รับข้อมูลที่เหมาะสมในการนำไปใช้ในการตัดสินผลงานของตนเอง ซึ่งประกอบด้วย 3 ส่วน คือ การเลือกเกณฑ์การประเมินความสามารถ การตรวจสอบความถูกต้องและการเปรียบเทียบผลความถูกต้องกับเกณฑ์ประเมินตนเอง และการให้ผลป้อนกลับแก่ตนเอง เพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสประสบความสำเร็จจากการประเมินตนเองอันจะส่งผลให้เขามีความเชื่อมั่นในตนเอง

1.3 ความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินตนเองกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนได้ประเมินตนเอง เป็นการจัดกิจกรรมที่เอื้อให้นักเรียนเกิดประสบการณ์อิสระ และการมีความสามารถ ซึ่งเป็นวิธีการที่นำมาใช้เพื่อเป็นแรงจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในกิจกรรมการเรียนการสอน เมื่อนำมาจัดให้มีขึ้นในห้องเรียน พบว่าจะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีความสนใจในการเรียน เห็นคุณค่าของการศึกษามั่นใจในความสามารถของตนเอง (Deci and others, 1991) เพราะการประเมินตนเองเปิดโอกาส

ให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการทำกิจกรรมการเรียนการสอน มีประสบการณ์ของความเป็นอิสระในการเลือกเกณฑ์การประเมินความสามารถที่เหมาะสมกับตน เปิดโอกาสให้นักเรียนได้รับความสำเร็จจากการเรียน ซึ่งการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้รับความสำเร็จนี้จะเป็นแรงจูงใจทำให้เขาอยากเรียนรู้มากยิ่งขึ้น (Crooks, 1988) จึงเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และแสวงหาความรู้ที่มีประโยชน์ต่อตนเอง

โรเจอร์ (Roger, 1969) ได้เสนอหลักของการเรียนรู้ ว่าบุคคลที่มีแนวโน้มที่จะพัฒนาตนเองในทุก ๆ ด้าน เพื่อจะรักษาหรือยึดครองไว้ซึ่งความเป็นตัวของตัวเอง และพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น หลักในการเรียนรู้อย่างอิสระซึ่งประกอบด้วย

- 1) โดยธรรมชาติแล้ว มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่จะเรียนรู้
- 2) การเรียนรู้จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อผู้เรียนรับรู้ว่ามีวิชาที่เรียนมีความหมาย และมีความสัมพันธ์กับจุดมุ่งหมายของชีวิตของผู้เรียน
- 3) ผู้เรียนจะต่อต้านการเรียนรู้ที่ผู้เรียนรู้สึกว่าเป็นการกระทบกระเทือนหรือขู่เข็ญความรู้สึกเกี่ยวกับ "ตน" ของผู้เรียน
- 4) ในกรณีที่การขู่เข็ญจากสิ่งภายนอก (External Threats) ลดลง ผู้เรียนอาจจะค่อย ๆ ยอมรับการเรียนรู้ที่ผู้เรียนรู้สึกว่าเป็นการกระทบกระเทือนต่อ "ตน" ได้บ้าง
- 5) ผู้เรียนอาจจะยอมรับประสบการณ์ใหม่ ๆ และเริ่มเรียนรู้ ถ้าหากการขู่เข็ญจากสิ่งภายนอกต่อ "ตน" ต่ำ
- 6) การเรียนรู้ที่สำคัญมักจะเกิดจากการลงมือกระทำของผู้เรียนเอง
- 7) ถ้านักเรียนมีส่วนร่วม และมีความรับผิดชอบในกระบวนการเรียนรู้ จะช่วยในการเรียนรู้ของนักเรียนมากขึ้น
- 8) ถ้านักเรียนเป็นผู้ริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยทุ่มเทด้านความรู้สึกและสติปัญญา จะเป็นผลให้นักเรียนอยากเรียนรู้มากขึ้นอยู่ตลอดเวลา
- 9) การส่งเสริมให้ผู้เรียนประเมินผลสิ่งที่เรียนรู้ด้วยตนเอง จะช่วยให้ผู้เรียนมีความคิดอิสระ เป็นตัวของตัวเอง มีความเชื่อมั่นในตนเอง และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
- 10) การเรียนรู้ที่จะเป็นประโยชน์ที่สุดต่อการใช้ชีวิตอยู่ในสังคมสมัยปัจจุบันก็คือ การเรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ หรือวิธีเรียนรู้ และผู้เรียนจะต้องกล้าเปิดโอกาสให้ตนเองมีประสบการณ์ใหม่ และพยายามที่จะรับการเปลี่ยนแปลงที่เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต

โรเจอร์ (Roger, 1969) ยังมีความเห็นว่า การประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียนมีความหมายและมีประโยชน์ต่อผู้เรียนมากกว่าการประเมินผลของการเรียนโดยบุคคลอื่น ถ้าหากผู้เรียนได้รับการส่งเสริมให้มีความรับผิดชอบในการตั้งวัตถุประสงค์ ของสิ่งที่ต้องการจะเรียนรู้ ตั้งเกณฑ์ที่จะประเมินผลว่าได้มีสัมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้หรือไม่ จะเป็นการฝึกให้ผู้เรียนรู้จักรับผิดชอบในชีวิตและอนาคตของตน นักเรียนจะใช้การประเมินผลช่วยในการเรียนรู้ เพื่อดูว่าตนมีความก้าวหน้าในการเรียนรู้อย่างไร เป็นไปตามความคาดหวังของตนหรือไม่

นอกจากนี้การประเมินตนเองยังทำให้นักเรียนเกิดการรู้อย่างใจภายใน จากการได้ประสบผลสำเร็จในการเรียน ซึ่งการที่นักเรียนมีการรู้อย่างใจภายในทางการเรียนจะทำให้นักเรียนมีผลการเรียนในทางบวก (Gottfried, 1990) และจากการศึกษาอื่น ๆ ยังพบว่า นักเรียนที่มีโอกาสได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบได้ประเมินตนเอง จะมีทัศนคติทางบวกต่อห้องเรียน มีความสุขใจในการทำงานที่เป็นกิจกรรมทางการศึกษา และมีทัศนคติทางบวกต่อโรงเรียน (Vallerand and others cited in Deci and others, 1991) ซึ่งสอดคล้องกับ ไรอัล และ คอนเนล (Ryan and Connell, 1989) ได้ศึกษาและพบความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างบรรยากาศในการเรียนที่มีความเป็นอิสระ และการมีความสุขในการทำกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียน ขณะบรรยากาศการเรียนการสอนที่ไม่มีความเป็นอิสระของนักเรียน คือถูกจำกัดให้ทำตามความต้องการของครู จะมีความสัมพันธ์กับความวิตกกังวล และความล้มเหลว ซึ่งสอดคล้องกับ เดซี และคนอื่น ๆ (Deci and others, 1991) ที่พบว่ามีความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างพฤติกรรมการรู้อย่างใจภายในของนักเรียนและการเห็นคุณค่าในตนเองในการเรียน

จากแนวคิดและผลการวิจัยที่กล่าวมาเป็นลำดับข้างต้นจึงกล่าวได้ว่าการประเมินตนเองก็คือ การที่บุคคลตัดสินพฤติกรรมหรือผลการกระทำของตนเอง โดยการเปรียบเทียบพฤติกรรมหรือผลการกระทำของตน กับเกณฑ์พฤติกรรมหรือเกณฑ์ผลการกระทำที่ตั้งไว้หรือเลือกไว้ และภายหลังจากการเปรียบเทียบแล้วบุคคลจะได้รับผลป้อนกลับเกี่ยวกับพฤติกรรมหรือการกระทำของตนเอง ดังนั้นการฝึกให้นักเรียนได้ประเมินตนเองโดยใช้แฟ้มสะสมงาน จึงเป็นการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนมีประสบการณ์อิสระในการสร้างเกณฑ์การประเมินตนเองร่วมกับครู และได้มีการตรวจสอบและตัดสินพฤติกรรมหรือผลการกระทำของตนเองด้วยการเปรียบเทียบกับเกณฑ์ มีโอกาสสะท้อนความคิดเห็นของตนเองในการทำงานรวมถึงการได้วิพากษ์วิจารณ์ผลงาน การมีโอกาสดำเนินความสำเร็จจากการทำงานจากการประเมินด้วยเกณฑ์ที่เหมาะสมกับความสามารถของตนเองย่อมส่งผลให้นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำมีความเชื่อมั่นในตนเอง

เพิ่มมากขึ้น

1.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ภัทราพรรณ สุขประชา (2540) ได้ทำการศึกษาผลของการประเมินผลงานของนักเรียนโดยตนเองและโดยครู ที่มีต่อแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ การรับรู้ความสามารถของตนเอง และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า

1) นักเรียนที่มีระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์สูง กลุ่มที่ประเมินผลงานโดยตนเอง มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์และการรับรู้ความสามารถของตนเอง สูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการประเมินผลงานโดยครู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ผลสัมฤทธิ์ในวิชาคณิตศาสตร์ของทั้งสองกลุ่มไม่แตกต่างกัน

2) นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ต่ำ กลุ่มที่ประเมินผลงานโดยตนเอง มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์และการรับรู้ความสามารถของตนเอง สูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการประเมินผลงานโดยครู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่กลุ่มที่ประเมินผลงานโดยตนเองมีผลสัมฤทธิ์ในวิชาคณิตศาสตร์ ต่ำกว่ากลุ่มที่ได้รับการประเมินผลงานโดยครู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3) ระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์และรูปแบบการประเมินผลงานของนักเรียน ไม่ส่งผลร่วมกันต่อแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และการรับรู้ความสามารถของตนเอง และผลสัมฤทธิ์ในวิชาคณิตศาสตร์

สิริพรรณ พรหมโกสุม (2537) ได้ศึกษา ผลของการประเมินตนเองที่มีต่อความสนใจในกิจกรรมและผลสัมฤทธิ์ในวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ผลการวิจัยพบว่า

1) กลุ่มนักเรียนที่มีการประเมินตนเองมีความสนใจในกิจกรรมสูงกว่ากลุ่มนักเรียนที่ไม่มีการประเมินตนเอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2) กลุ่มนักเรียนที่มีการประเมินตนเองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์สูงกว่ากลุ่มนักเรียนที่ไม่มีการประเมินตนเอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

งานวิจัยที่นำเสนอข้างต้น สนับสนุนว่าการให้นักเรียนได้ประเมินตนเองนั้น จะส่งผลต่อการมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์และการรับรู้ความสามารถของตนเองได้ดีกว่าการประเมินตนเองโดยบุคคลอื่น เพราะการที่นักเรียนได้ประเมินตนเองนั้นจะทำให้นักเรียนได้มีโอกาสประสบผลสำเร็จจากการประเมินด้วยเกณฑ์ที่เหมาะสมกับความสามารถของตนเอง และการได้รับความสำเร็จจากการประเมินตนเองบ่อยครั้งย่อมจะส่งผลต่อการมีความเชื่อมั่นในตนเองในที่สุด

2. เพิ่มสะสมงาน

2.1 ความหมายของเพิ่มสะสมงาน

โกวิท ประวาลพฤกษ์ (2541) ให้ความหมายไว้ใน 3 ลักษณะดังนี้ คือ

- 1) เป็นเอกสารรวบรวมข้อมูล รายงานการทำงานหรือผลการทำงานของเจ้าของเพิ่มสะสมงานนั้น แล้วจัดเก็บไว้อย่างเป็นระบบ อาจจะเป็นแฟ้ม เป็นกล่อง เป็นกระเป๋าคือเพิ่มสะสมงานเป็นภาพสะท้อนความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน จุดประสงค์ของการจัดทำเพิ่มสะสมงาน จึงเป็นไปเพื่อนำเสนอผลงานที่สอดคล้องตามสภาพความเป็นจริงหรืออย่างเป็นธรรมชาติ
- 2) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูล รายงานการทำงานเพื่อประเมินความสำเร็จของผู้เรียนที่สูงกว่าการเก็บเป็นคะแนน เพราะเป็นการนำความรู้มาใช้ในการสร้างงานหรือแก้ปัญหาจนได้ชิ้นงาน
- 3) เป็นการประเมินทั้งที่เป็น formative และ summative ที่คำนึงถึงการทำงาน (กระบวนการทำงาน) และผลงาน

จิราภรณ์ ศิริทวี (2541) ให้ความหมายของเพิ่มสะสมงานว่า เป็นการประเมินความสำเร็จของนักเรียนจากผลงานที่นักเรียนสร้างขึ้นแล้วเก็บสะสมไว้ในแฟ้ม กล่อง สมุด หรือกระเป๋าคือเพิ่มสะสมงาน กระบวนการสำคัญของการจัดทำเพิ่มสะสมงานอยู่ที่ครูกับนักเรียนร่วมกันกำหนดจุดประสงค์ เป้าหมาย และเกณฑ์คุณภาพงาน แล้วนักเรียนดำเนินการสร้างงานและคัดเลือกงานเพื่อเก็บสะสมไว้ โดยนักเรียนจะเป็นผู้ประเมินผลงานและแสดงความคิดเห็นต่องานที่ตนทำ

อุทุมพร จามรมาน (2540ข) ให้ความหมายว่า แฟ้มสะสมงาน เข้ามามีบทบาทในการประเมินนักเรียน ครู ผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์ และสถาบันการศึกษา แฟ้มสะสมงานในความหมายเดิม หมายถึง “การนำสาระมาสู่ความคิด” แฟ้มสะสมงานที่กล่าวถึงนี้ เป็นแฟ้มที่สะสมผลงานเพื่อชี้ให้เห็นว่าบุคคลดังกล่าวทำงานอะไรบ้าง ทำแล้วได้ผลดีมาน้อยเพียงใด แฟ้มสะสมงานที่ใช้ได้ผล คือ แฟ้มที่ทำให้เห็นว่าเจ้าของแฟ้มมีพัฒนาการทั้งทางร่างกาย จิตใจ สังคม สติปัญญา ไปพร้อมกัน และทำให้เจ้าของแฟ้ม มีพัฒนาการในหน้าที่ความรับผิดชอบของตนด้วย

ส. วาสนา ประวาลพฤกษ์ (2540ก) ให้ความหมายไว้ว่า แฟ้มสะสมงานคือ เอกสารรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตตัวอย่างสภาพการณ์ในชั้นเรียน ที่จะนำมาประเมินว่า การเรียนการสอนในวิชานั้น ๆ เป็นอย่างไร เนื่องจากลักษณะการเรียนการสอนในชั้นเรียนมีกิจกรรมต่าง ๆ ที่หลากหลาย

ฮามม์ และ อัดัมส์ (Hamm and Adams, 1991) กล่าวว่า คำอธิบายที่ดีที่สุดสำหรับแฟ้มสะสมงานคือ สิ่งที่บรรจุ หลักฐาน อันแสดงถึงทักษะของบุคคล หลักฐานที่สะสมไว้ในแฟ้มสะสมงานสามารถใช้เป็นสิ่งที่บ่งบอกให้เห็นถึงพัฒนาการความเจริญก้าวหน้าในด้านความสามารถ เจตคติ ทักษะต่าง ๆ และเป้าหมายของเจ้าของแฟ้มสะสมงาน แฟ้มสะสมงานมีความหมายมากกว่ากล่องบรรจุผลงานนักเรียน เพราะเป็นเครื่องมือที่ครูสามารถนำไปใช้ในชั้นเรียนเพื่อรื้อนำนักเรียนมาอภิปรายแสดงความคิดเห็นร่วมกันจากชิ้นงานที่ตนเองเลือกมา หรือชิ้นงานที่เพื่อนร่วมชั้นเรียนนำเสนอ อันเป็นหนทางนำไปสู่การรู้จักคิดและเพิ่มพูนศักยภาพในการเรียนต่อไปในอนาคต นอกจากนี้แฟ้มสะสมงานยังเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงครูและเด็กให้มีสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน

จากความหมายที่นักการศึกษาได้ให้ไว้ในลักษณะต่าง ๆ กัน โดยสรุป แฟ้มสะสมงานจึงหมายถึง ตัวอย่างงานที่ผู้เรียนเลือก แล้วรวบรวมไว้อย่างเป็นระบบซึ่งแสดงถึงความพยายาม ความก้าวหน้า และผลสัมฤทธิ์ในแต่ละครั้งที่เรียน

2.2 ลักษณะของแฟ้มสะสมงาน

นักการศึกษาหลายท่านเช่น วิกกินส์ (Wiggins, 1989) และ วอล์ฟ (Wolf, 1989) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของแฟ้มสะสมงานไว้โดยสรุป 7 ประการดังนี้

1) แสดงจุดมุ่งหมายชัดเจน ครู หรือ ครูร่วมกับนักเรียนเป็นผู้กำหนดจุดมุ่งหมายของแฟ้มสะสมงาน นั่นคือ นักเรียนจะต้องทราบว่าเขาถูกคาดหวังไว้อย่างไรก่อนที่จะเริ่มต้นพัฒนาแฟ้มสะสมงาน

2) มีการบูรณาการ ระหว่างเนื้อหาวิชาการที่ได้จากการเรียนในห้องเรียน กับประสบการณ์ภาคสนามนอกห้องเรียน ตัวอย่างเช่น ครูที่สอนเทคนิคการเขียนเรื่องสั้น อาจสนับสนุนให้นักเรียนได้พบปะสนทนาสัมภาษณ์นักเขียนเรื่องสั้น แล้วบันทึกเหตุการณ์ครั้งนั้นเก็บไว้ในแฟ้มสะสมงาน

3) แหล่งข้อมูลหลากหลาย ในการตัดสินใจนักเรียนอย่างแม่นยำโดยใช้แฟ้มสะสมงานเป็นเครื่องมือ นั้น หลักฐานในแฟ้มสะสมงานต้องได้มาจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย

4) สะท้อนให้เห็นถึงสภาพที่แท้จริง โดยต้องมีการเชื่อมโยงกันโดยตรงระหว่างการเปลี่ยนแปลงในตัวนักเรียน

5) เป็นรูปแบบการประเมินที่เป็นพลวัตร ทั้งนี้เพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าและการเปลี่ยนแปลงในตัวนักเรียน

6) สะท้อนถึงบุคลิกภาพแห่งตน จากความรู้สึกเป็นเจ้าของบทเรียน การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียน การรู้จักบูรณาการระหว่างทฤษฎีและการปฏิบัติ แฟ้มสะสมงานของนักเรียนแต่ละคนถือเป็นการสร้างสรรค์งานที่ชัดเจนและโดดเด่นเฉพาะตัว เนื่องจากนักเรียนเป็นผู้เลือกและประเมินผลตนเอง

7) นำไปใช้ได้ ในหลายจุดประสงค์ หลักฐานในแฟ้มสะสมงาน นักเรียนสามารถนำไปใช้ได้มากกว่าหนึ่งจุดประสงค์หรือหนึ่งวิชา เช่น นอกจากใช้ในการประเมินนักเรียนแล้ว ครูอาจใช้ประเมินความสำเร็จในการสอนของครูก็ได้

บุญเจิด ภิญโญนนตพงษ์ (2538) ได้กล่าวถึงลักษณะของแฟ้มสะสมงานของนักเรียนไว้ว่ามีลักษณะเฉพาะดังต่อไปนี้

1) แฟ้มสะสมงานสามารถปรับเปลี่ยนไปใช้กับจุดหมายการตอนเป็นรายบุคคล ที่เป็นเช่นนี้เพราะนักเรียนแต่ละคนเป็นผู้เตรียมแฟ้มสะสมงานของตนเอง ดังนั้นงานที่ทำของแต่ละคนจึงไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งเดียวกัน

2) แฟ้มสะสมงานจะเน้นผลผลิตของงานมากกว่าวิธีการทำงาน การประเมินแฟ้มสะสมงานมีความเชื่อว่านักเรียนใช้วิธีการที่ดีกว่า ย่อมทำให้ได้ผลงานที่ดีกว่า ดังนั้นการพิจารณาจากผลงานที่เก็บไว้ในแฟ้มสะสมงาน จะสามารถสะท้อนถึงวิธีการทำงานได้ด้วย อย่างไรก็ตามถ้ามีความเห็นว่าวิธีการทำงานเป็นสิ่งสำคัญก็สามารถประเมินวิธีการทำงานได้ด้วยการเก็บรวบรวมผลงานที่ทำในระหว่างการทำงานอย่างละเอียด ก็สามารถทำให้ทราบถึงวิธีการทำงานได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

3) แฟ้มสะสมงานโดยปกติทั่วไปเป็นการค้นหาจุดเด่นของนักเรียนมากกว่าการค้นหาจุดอ่อนของนักเรียน แบบทดสอบส่วนมากจะเป็นการสอบเพื่อหาข้อผิดพลาด ดังนั้นการสอบจึงมีลักษณะเหมือนการลงโทษ แต่แฟ้มสะสมงานจะมีลักษณะเป็นการเสริมแรงให้กำลังใจ เพราะนักเรียนสามารถเลือกตัดสินใจว่าจะให้ผลงานชิ้นที่ดีที่สุดในการประเมิน นักเรียนจึงมักไม่ชอบการสอบ และพยายามหลบเลี่ยงการสอบ แต่จะมีความสุขกับการทำแฟ้มสะสมงานของตนมากกว่า

4) แฟ้มสะสมงานจะเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางมากกว่าครู นักเรียนเป็นเจ้าของแฟ้มสะสมงาน ครูเป็นเพียงผู้ชี้แนะว่าควรจัดเนื้อหาสาระอย่างไรเท่านั้น และแฟ้มสะสมงานเมื่อทำเสร็จแล้วจะคงเก็บไว้ในห้องเรียน และสามารถเปิดเผยได้ การประเมินจากแฟ้มสะสมงานจึงมีลักษณะเปิดเผยตรงไปตรงมา ซึ่งต่างจากการใช้แบบทดสอบที่ครูจำเป็นต้องปกปิดข้อสอบเป็นความลับอยู่เสมอ

5) แฟ้มสะสมงาน สามารถใช้เป็นสื่อแจ้งความสัมฤทธิ์ให้คนอื่น ครูสามารถใช้ข้อมูลจากแฟ้มสะสมงานในการอภิปรายความก้าวหน้าของนักเรียนกับผู้ปกครองได้

6) แฟ้มสะสมงานสามารถนำมาตรวจสอบโดยใช้เวลาไม่มากนัก

7) แฟ้มสะสมงานยังไม่ได้รับการศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อมั่นเท่าที่ควร เนื่องจากยังเป็นวิธีการที่ค่อนข้างใหม่อยู่ อย่างไรก็ตามเพื่อให้เกิดความมั่นใจในการประเมินจากแฟ้มสะสมงานจึงควรกำหนดให้นักเรียนเก็บรวบรวมผลงานที่มีจำนวนมากพอ เพื่อเพิ่มความเชื่อมั่นของการประเมินได้

อุทุมพร จามรมาน (2540ก) กล่าวถึงลักษณะของ แฟ้มสะสมงานไว้ว่าเป็นการทำงาน เพื่อเสนอหลักฐานใส่แฟ้ม พร้อมใบปะหน้า (ชื่อเรื่อง และสรุปสั้น ๆ) จะมีร่างของหลักฐานต่าง ๆ ตลอดจนกระบวนการทำงาน จัดใส่แฟ้ม เรียงตามลำดับเวลา หรือเหตุการณ์ เพื่อให้ คณะกรรมการสอบปากเปล่าพิจารณาแฟ้ม และการนำเสนอของนักเรียน

วรรณฤติ ชุณหภูมิกานนท์ (2540) ได้เสนอลักษณะสำคัญของแฟ้มสะสมงานไว้ดังนี้

- 1) มุ่งวัดว่านักเรียนสามารถทำอะไรได้มากกว่าทำอะไรไม่ได้
- 2) เน้นการวัดผลการเรียนรู้ในรูปของการผลิต หรือสร้างผลงาน / ความรู้
- 3) เน้นความเที่ยงตรง (Validity) ในการประเมินผลการเรียนรู้ของมากกว่าความ-
เชื่อมั่น (Reliability)
- 4) เน้นการใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพมากกว่าเชิงปริมาณ
- 5) เน้นการประเมินความก้าวหน้า และการตัดสินผลการเรียนรู้ของนักเรียนแต่ละคน
มากกว่าที่จะเปรียบเทียบกับนักเรียนคนอื่น
- 6) ประเมินความสามารถในการคิดระดับสูง
- 7) ประเมินความสามารถหลาย ๆ ด้าน
- 8) เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง
- 9) หลอมรวมหลักสูตรการเรียนการสอนและการประเมินผลเข้าด้วยกัน

พรทิพย์ กล้ารบ (2540) กล่าวว่า แฟ้มสะสมงานอาจมีลักษณะเป็นแฟ้มเอกสาร
ทั่วไป ดุง ของหรือกล่องก็ได้ เอกสารต่าง ๆ ที่อยู่ในแฟ้มสะสมงานนี้จะเป็นหลักฐานหรือร่องรอย
ของการพัฒนาด้านความรู้ เจตคติ และทักษะฝึกปฏิบัติของผู้เรียน ซึ่งลักษณะของแฟ้ม
สะสมงานแสดงออกมาในลักษณะการสะท้อนความคิด (Reflection) ของนักเรียนซึ่งจะก่อให้เกิด
ผลดีต่อนักเรียนในลักษณะต่อไปนี้

- 1) ผู้เรียนมีการตัดสินใจ โดยมีข้อมูลในแฟ้มสะสมงานสนับสนุน
- 2) ผู้เรียนมีความเข้าใจในตนเองดียิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นสิ่งเร้าให้สร้างสรรคงานชิ้นต่าง ๆ
ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
- 3) ผู้เรียนมีความภูมิใจในความสำเร็จของตนเอง
- 4) ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง

ส.วาสนา ประวาลพฤกษ์ (2540๗) ได้กล่าวสรุปถึงลักษณะของแฟ้มสะสมงานไว้ ดังนี้

- 1) มีการแสดงจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนโดยครูและผู้เรียนร่วมกันกำหนดจุดประสงค์ของแฟ้มสะสมงาน นั่นคือ ผู้เรียนจะต้องทราบว่าเขาถูกคาดหวังไว้อย่างไร ก่อนที่จะเริ่มต้นพัฒนาแฟ้มสะสมงาน
- 2) มีการบูรณาการระหว่างความรู้ที่ได้จากห้องเรียนกับประสบการณ์ในชีวิตจริงนอกห้องเรียน โดยมุ่งประเมินว่านักเรียนทำอะไรได้บ้างมากกว่าการวัดว่านักเรียนจำอะไรได้บ้าง พิจารณาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการผลิตหรือการสร้างผลงานมากกว่าการตอบแบบทดสอบ
- 3) การมีแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย หลักฐานในแฟ้มสะสมงานจะต้องได้มาจากแหล่งข้อมูลหลายแหล่งต่าง ๆ กัน เพื่อให้การประเมินตัดสินผู้เรียนโดยใช้แฟ้มสะสมงานมีความแม่นยำสูง
- 4) มีความเชื่อถือได้อย่างแท้จริง หลักฐานในแฟ้มสะสมงานกับกิจกรรมการเรียน-การสอน จะต้องมีความเชื่อมโยงกันโดยตรง โดยเน้นกิจกรรมที่มีความหมายสำหรับนักเรียน และมีความจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้และปฏิบัติได้
- 5) เป็นรูปแบบการประเมินที่มีลักษณะเป็นพลวัตร เพื่อตรวจสอบความเจริญของงานและการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้เรียน
- 6) การสะท้อนบุคคลิกภาพแห่งตน โดยการที่นักเรียนได้มีโอกาสแสดง สร้างสรรค์ ผลิตผลงานด้วยตัวเอง และประเมินตนเอง จนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ ภูมิใจ ซึ่งแต่เดิมครูเป็นผู้มีบทบาทในการเรียนการสอนเกือบทั้งหมด ผู้เรียนไม่มีโอกาสได้แสดงออกเลย
- 7) นำไปใช้ได้หลากหลายจุดประสงค์ เช่น
  - 7.1) ใช้กับการสอนที่เน้นบทบาทผู้เรียนเกี่ยวกับการริเริ่มหรือสร้างความรู้ความเข้าใจด้วยตนเอง และเน้นบทบาทของครูในการยกระดับหรือช่วยส่งเสริมความรู้ความเข้าใจของนักเรียนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น
  - 7.2) ใช้ได้ทุกรายวิชาและทุกระดับชั้น ตั้งแต่ก่อนประถมศึกษาจนถึงอุดมศึกษา
  - 7.3) ใช้สนับสนุนการทำงานร่วมกันเป็นทีม การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และการให้โอกาสนักเรียนได้แลกเปลี่ยนและวิพากษ์วิจารณ์ ให้ข้อสังเกต ประเมินผลงานซึ่งกันและกัน
  - 7.4) ครูใช้ประเมินความสำเร็จของการสอนของตน

บาร์ตัน และ คอลลินส์ (Barton and Collins, 1997 อ้างถึงใน อารณีย์ บางเจริญพรพงศ์, 2541) ได้เสนอลักษณะสำคัญของแฟ้มสะสมงานไว้ดังนี้

- 1) เป็นแหล่งข้อมูลที่มีความหลากหลาย คือ มีหลักฐานหลากหลายที่จะนำมาใช้ในการประเมินความสามารถของผู้เรียน
- 2) เป็นสภาพจริงของผู้เรียน คือ มีหลักฐานที่สะท้อนความเป็นจริงเกี่ยวกับห้องเรียน การเรียนการสอนและตัวนักเรียน โดยหลักฐานต่าง ๆ ภายในแฟ้มสะสมงานจะเชื่อมต่อกันหรือสอดคล้องกัน
- 3) เป็นรูปแบบของการประเมินที่ยืดหยุ่น คือ แสดงการเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าของผู้เรียนตลอดเวลา เนื่องจากแฟ้มสะสมงานจะบรรจุงานที่นักเรียนเลือกด้วยตนเองจากงานต่าง ๆ ที่ได้ทำในระหว่างเรียน
- 4) มีจุดประสงค์ชัดเจน คือ ครูต้องกำหนดจุดประสงค์การสอนที่ชัดเจนเพื่อให้นักเรียนรู้ว่าคาดหวังให้นักเรียนทำอะไร ก่อนที่นักเรียนจะเริ่มสร้างแฟ้มสะสมงาน
- 5) มีลักษณะเฉพาะตัว แฟ้มสะสมงานของนักเรียนแต่ละคนจะมีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง เพราะนักเรียนจะต้องตัดสินใจเลือกหลักฐานด้วยตนเองที่จะสะท้อนให้เห็นการประเมินตนเองตามจุดประสงค์การสอน

ลักษณะของแฟ้มสะสมงานที่กล่าวมาเป็นลำดับข้างต้น แสดงให้เห็นว่าแฟ้มสะสมงานเป็นหลักฐานของการพัฒนาด้านความรู้ ความสำเร็จ เจตคติ และทักษะการฝึกปฏิบัติของผู้เรียน ทำให้แฟ้มสะสมงานมีความหมายเพียงพอที่จะบ่งบอกระดับความสำเร็จทางการศึกษาของผู้เรียนได้อย่างน่าเชื่อถือ และผู้เรียนที่ผ่านการศึกษาในแต่ละระดับสามารถจะประกันคุณภาพได้ระดับหนึ่งว่าเป็นผู้ที่ผ่านกระบวนการศึกษา มีทักษะ ความรู้ ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรม สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่น ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ได้อย่างมีความสุข

2.3 ชนิดของแฟ้มสะสมงาน

ชัยพฤกษ์ เสรีรักษ์ และคณะ (2540) ได้แบ่งประเภทของแฟ้มสะสมงานออกเป็น 4 ประเภท คือ

1) แฟ้มสะสมงานส่วนบุคคล (Personal Portfolio) เป็นแฟ้มรวบรวมผลงานที่แสดงถึงความสามารถ ผลงานต่าง ๆ ของเจ้าของแฟ้ม

2) แฟ้มสะสมงานเชิงวิชาชีพ (Professional Portfolio) เป็นแฟ้มรวบรวมผลงานที่แสดงถึงความเชี่ยวชาญในเรื่องใดเรื่องหนึ่งในด้านอาชีพ ซึ่งสามารถนำมาใช้ประชาสัมพันธ์ตนเอง หรือใช้แสดงให้กับลูกค้าได้ชื่นชม เช่น แฟ้มผลงานของสถาปนิก แฟ้มผลงานของผู้ออกแบบเสื้อผ้า เป็นต้น

3) แฟ้มสะสมงานเชิงวิชาการ (Academic Portfolio) เป็นแฟ้มรวบรวมผลงานทางด้านวิชาการที่แสดงให้เห็นถึงความสามารถหลังจากผ่านการเรียนรู้ หรือผลงานที่พัฒนาขึ้นและเป็นประโยชน์ต่อวงวิชาการ เช่น แฟ้มสะสมงานของนักเรียน แฟ้มสะสมงานการสอน

4) แฟ้มสะสมงานสำหรับโครงการ (Project Portfolio) เป็นแฟ้มที่รวบรวมผลงานที่แสดงถึงขั้นตอนในการดำเนินงานในโครงการต่าง ๆ เช่น โครงการออมทรัพย์ในโรงเรียน

อุทุมพร จามรมาน (2540ช) แบ่งชนิดของแฟ้มสะสมงานที่ใช้ในโรงเรียนเป็น 2 ชนิด คือ

1) แฟ้มสะสมงานที่แสดงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสำเร็จของการสอน การบริหาร การนิเทศ การปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นแฟ้มที่บรรจุสาระจำนวนมาก ที่คลุมงานตลอดปีการศึกษา หรือภาคการศึกษา แฟ้มสะสมงานชนิดนี้อาจมี 1 แฟ้มที่บรรจุสาระจำนวนมาก หรืออาจมีหลายแฟ้มที่บรรจุสาระที่เกี่ยวข้อง และแฟ้มทั้งหลายดังกล่าวเมื่อรวมกันแล้วจะแสดงผลงานที่คลุมเวลาทั้งหมด

2) แฟ้มสะสมงานที่แสดงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนบางวิชาหรือบางหน่วย การสอนบางวิชาหรือบางหน่วย การบริหารงานบางเรื่อง การนิเทศบางเรื่อง การปฏิบัติงานบางเรื่อง แฟ้มดังกล่าวจะบรรจุสาระจำนวนน้อยกว่าข้อ 1 ซึ่งคลุมงานบางวิชาบางเรื่อง ตลอดปีการศึกษาหรือภาคการศึกษา

จิราภรณ์ ศิริทวี (2541) ได้แบ่งชนิดของแฟ้มสะสมงานเป็น 3 ชนิด ดังนี้

1) แฟ้มสะสมงานส่วนบุคคล เป็นแฟ้มที่นักเรียนใช้เก็บงานต่าง ๆ ของตนเองอาจเป็นแบบฝึกหัดวิชาต่าง ๆ งานเขียน ภาพวาด จุดหมายจากโรงเรียนถึงผู้ปกครอง ส่วนใหญ่มักเป็นศูนย์รวมงานส่วนตัวของนักเรียน และมักจะเป็นงานที่นักเรียนคิดว่ามีค่าสำหรับตนและนำ

เก็บเอาไว้ นอกจากนั้นอาจเป็นแฟ้มที่เก็บรวบรวมเฉพาะผลงานที่ดียอดเยี่ยมของนักเรียน แฟ้มลักษณะนี้จะเป็นตัวแทนของพฤติกรรมที่ต้องการให้เกิด และสามารถแสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าหรือพัฒนาการของนักเรียน

2) แฟ้มสะสมงานทางวิชาการ เป็นแฟ้มที่กำหนดให้เก็บเฉพาะงานวิชาการของนักเรียน งานทุกชิ้นที่เก็บจะได้รับการตรวจให้คะแนนมาเรียบร้อยแล้ว แฟ้มลักษณะนี้อาจเป็นแฟ้มงานรายบุคคลหรือแฟ้มงานกลุ่มก็ได้ อาจเก็บสะสมหลายชั้นต่อเนื่องกัน หรือแต่ละชั้นปีก็ได้ นอกจากนี้จะเป็นแฟ้มที่นักเรียนใช้เก็บผลงานแล้ว โรงเรียนอาจทำแฟ้มสะสมงานของโรงเรียนเพื่อแสดงเรื่องราวที่เกิดขึ้นระหว่างปีเพื่อให้ประชาชนชื่นชมก็ได้

3) แฟ้มสะสมงานวิชาชีพ อาจทำได้โดยบุคคลหลายฝ่าย เช่น การสะสมแฟ้มงานเพื่อการเข้าเรียนต่อในระดับอุดมศึกษา แฟ้มสะสมงานเกี่ยวกับการฝึกสอน แฟ้มสะสมงานของครูเพื่อการประเมินเลื่อนขั้น แฟ้มสะสมงานของผู้บริหารที่แสดงภาพสะท้อนความสามารถเชิงบริหารของผู้บริหาร หรืออาจจะเป็นแฟ้มสะสมงานของพนักงานเพื่อประโยชน์สำหรับนายจ้างในการใช้ตรวจสอบพฤติกรรมการทำงาน of พนักงาน

จะเห็นได้ว่าแฟ้มสะสมงานแบ่งได้หลายลักษณะ ดังนั้นการจัดให้มีแฟ้มสะสมงานก็ประเภทจึงขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์การใช้ประโยชน์จากแฟ้มสะสมงาน และขึ้นอยู่กับสถานที่ที่จะจัดกิจกรรมสำหรับทำแฟ้มสะสมงานว่าเอื้ออำนวยให้จัดทำแฟ้มสะสมงานได้ในลักษณะใด แต่อย่างน้อยที่สุดในห้องเรียนควรมีแฟ้มสะสมงานของนักเรียนเป็นรายบุคคล

2.4 กระบวนการสร้างแฟ้มสะสมงาน

เบอร์ก และคนอื่น ๆ (Burke and others, 1994) ได้เสนอขั้นตอนของกระบวนการทำแฟ้มสะสมงานในชั้นเรียน มีขั้นตอนดังนี้

1) การกำหนดวัตถุประสงค์ของแฟ้มสะสมงาน ก่อนทำการสอนครูต้องแจ้งให้นักเรียนทราบล่วงหน้า เกี่ยวกับจุดประสงค์การเรียนรู้ การดำเนินการสอน กิจกรรมที่นักเรียนต้องปฏิบัติ รวมถึงวิธีการวัดผลและประเมินผล

2) การเก็บรวบรวมผลงานหรือหลักฐาน เป็นขั้นตอนที่นักเรียนเก็บรวบรวมผลงานทั้งหมดไว้ที่ได้จากการทำกิจกรรมเรียนการสอนไว้ในแฟ้มสะสมงาน

3) การคัดเลือกผลงานหรือหลักฐาน หลังจากการเก็บรวบรวมงานหรือหลักฐานต่าง ๆ ไประยะหนึ่ง ก็จะเข้าสู่ขั้นตอนการคัดเลือกผลงาน หรือหลักฐานที่แสดงถึงความสามารถของนักเรียนตามจุดประสงค์ งานหรือหลักฐานที่เลือกมานั้น ต้องเป็นชิ้นงานที่ดีที่สุด ครอบคลุมเนื้อหา วัตถุประสงค์ ซึ่งจะทำการตกลงวางแผนว่าจะเก็บจำนวนเท่าไร เป็นหลักฐานประเภทใดบ้าง ในขั้นการกำหนดจุดประสงค์

4) การจัดระบบของแฟ้มสะสมงาน ขั้นตอนการจัดระบบของแฟ้มสะสมงานเป็นการจัดองค์ประกอบต่าง ๆ ในแฟ้มให้เป็นระเบียบมีความสัมพันธ์กันเป็นอย่างดี ในขั้นตอนนี้นักเรียนจะมีโอกาสได้แสดงความคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนสะท้อนบุคลิกภาพของตนเองออกมาอย่างเต็มที่ ด้วยการให้นักเรียนได้ออกแบบตกแต่งปก จัดวางหน้ากระดาษ และองค์ประกอบต่าง ๆ โดยอิสระ

5) การสะท้อนความคิดเห็นหรือความรู้สึกต่อผลงาน เป็นกิจกรรมต่อเนื่องจากการคัดเลือกชิ้นงาน ในขั้นตอนนี้นักเรียนจะได้คิดย้อนกลับเกี่ยวกับการปฏิบัติงานหรือการเรียนการสอนของตนเอง ซึ่งนักเรียนจะได้ประเมินตนเองอย่างไม่เป็นทางการในขั้นตอนนี้

6) การตรวจสอบความสามารถของตนเอง วิธีการตรวจสอบความสามารถของตนเอง ควรพิจารณาตามเกณฑ์ย่อย ๆ ซึ่งกำหนดขึ้นมาในขั้นกำหนดจุดประสงค์ เช่น นิสัยในการทำงาน การตรวจสอบความสามารถของตนเองอีกลักษณะหนึ่ง คือ การวิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อย ในการทำงานหรือเกี่ยวกับผลงานของตนเอง

7) การประเมินผลงานหรือหลักฐาน เป็นขั้นตอนที่สำคัญในการประเมินผลโดยใช้แฟ้มสะสมงาน เพราะเป็นการตีค่าหรือสรุปถึงคุณภาพหรือความสามารถของนักเรียน ในขั้นนี้ควรมีการประเมินแฟ้มสะสมงานโดยรวมทั้งรูปแบบ การจัดระบบเนื้อหาและรายละเอียดต่าง ๆ

8) การแลกเปลี่ยนประสบการณ์เกี่ยวกับผลงาน วิธีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์เกี่ยวกับงานหรือหลักฐานต่าง ๆ นั้น สามารถกระทำได้หลายรูปแบบ เช่น ครูสนทนากับนักเรียน หรือนักเรียนสนทนากับเพื่อนร่วมชั้น ในขั้นนี้นักเรียนจะต้องเตรียมคำถามสำคัญไว้ถามผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองมากที่สุด

9) การปรับเปลี่ยนงานหรือหลักฐาน ในขั้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้แฟ้มสะสมงานมีชิ้นงานที่ดี ทันสมัย และน่าสนใจ ครูและนักเรียนควรปรับเปลี่ยนชิ้นงานตามแผนที่กำหนดไว้ เช่น พิจารณาปรับเปลี่ยนหลังจากที่มีงานใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น 4-5 ชิ้น หรือเวลาผ่านไป 3-4 สัปดาห์ เป็นต้น

10) การจัดนิทรรศการผลงานของนักเรียน เป็นการนำแฟ้มสะสมงานของนักเรียน

ทุกคนมาเสนอร่วมกันและเปิดโอกาสให้นักเรียนทั่วไป ครู และผู้ปกครองนักเรียนได้มาชื่นชมความสำเร็จของนักเรียน โดยเฉพาะการเชิญผู้ปกครองมาร่วมงานนั้น จัดเป็นกิจกรรมที่ช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดียิ่งระหว่างโรงเรียนและชุมชน

ชัยพฤกษ์ เสรีรักษ์ และคณะ (2540ข) ได้เสนอขั้นตอนการประเมินผลโดยใช้แฟ้มสะสมงานไว้ดังนี้

1) การวางแผน บทบาทสำคัญของผู้เกี่ยวข้อง เช่น ผู้สอน นักเรียน ผู้ปกครอง ที่ต้องวางแผนร่วมกัน

1.1) กำหนดวัตถุประสงค์การทำแฟ้มสะสมงานให้ชัดเจนว่า เพื่ออะไร เพื่อพัฒนาการความก้าวหน้า การผ่านจุดประสงค์การเรียนรู้ย่อย ๆ ตามเนื้อหา การผ่านจุดประสงค์การเรียนรู้ใน ป.02 เป็นคะแนนเก็บในรายจุดประสงค์ที่สำคัญ ๆ หรือเพื่อเป็นหลักฐานแสดงการประเมินตนเองของผู้เรียน

1.2) กำหนดภาระงานการประเมินให้ชัดเจนตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร อาจจะวิเคราะห์หรือสังเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้แล้วแต่ความเหมาะสมและระดับชั้น เพื่อให้ผลงานเป็นหลักฐานสะท้อนความสามารถในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันที่นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติ

1.3) กำหนดเกณฑ์มาตรฐานการประเมินผลงาน และกระบวนการ

2) การเก็บรวบรวมผลงานหรือหลักฐานที่เกิดจากการเรียนการสอน มีทั้งผลงานรายบุคคล และงานกลุ่ม ขั้นนี้จะรวบรวมหลักฐานทุกอย่างโดยเก็บได้ตามระบบที่ตกลงร่วมกัน โดยงานที่เก็บทุกชิ้น ควรได้รับข้อมูลย้อนกลับจากครู หรือผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ ก่อน เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสปรับปรุงผลงานดียิ่ง ๆ ขึ้น

3) การคัดเลือก การให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียคัดเลือกผลงานการเรียนรู้ ที่สามารถทำได้ดี ประทับใจและเป็นตัวแทนของผลการปฏิบัติงาน ที่ครอบคลุมสมรรถภาพที่ตกลงร่วมกัน การคัดเลือกควรทำหลังจากมีผลงาน 3-5 ชิ้น ควรทำเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง

4) การจัดระบบแฟ้มและผลงานดีเด่น เน้นจัดองค์ประกอบต่าง ๆ ในแฟ้มให้สมบูรณ์หรือดูดียิ่งขึ้น ผู้เรียนจะมีโอกาสนำเสนอความคิดสร้างสรรค์ตลอดจนสะท้อนบุคลิกภาพของตนเอง องค์ประกอบที่สำคัญของแฟ้มสะสมงาน

4.1) ส่วนนำ มี ปก คำนำ สารบัญ ข้อมูลส่วนตัว

4.2) ส่วนเนื้อ มี หลักฐานที่แสดงว่าผู้เรียนสามารถทำอะไรได้บ้าง

ความคิดเห็น ความรู้สึกต่อชิ้นงานที่เลือก หลักฐานการประเมินผลงาน

4.3) ส่วนเพิ่มเติม มี ข้อมูลแสดงความเชี่ยวชาญ ความพยายามในขอบเขตที่กำหนด เช่น ไล่ ประกาศนียบัตร หลักฐานการศึกษาค้นคว้า เป็นต้น

5) การแสดงความคิดเห็นหรือความรู้สึก (Reflect) การให้ผู้เรียนพิจารณาและแสดงความคิดเห็นต่อกระบวนการปฏิบัติงานหรือผลงานจากชิ้นงานที่คัดเลือก เป็นคำพูด สัญลักษณ์ หรือเขียนบรรยายขึ้นอยู่กับความเหมาะสม การแสดงความคิดเห็นหรือความรู้สึก สามารถช่วยให้ผู้เรียนวางแผนพัฒนาคุณภาพงานหรือปรับเปลี่ยนยุทธวิธีการทำงานให้ดียิ่งขึ้น ในระยะเริ่มต้นผู้เรียนยังไม่คุ้นเคยกับการแสดงความคิดเห็นหรือความรู้สึก ควรใช้คำถามนำ ตัวอย่างคำถามนำ เช่น

- 5.1) ได้แนวคิดในการทำงานนี้จากที่ไหน
- 5.2) เป้าหมายของการทำงานชิ้นนี้คืออะไร
- 5.3) บรรลุวัตถุประสงค์แล้วหรือไม่
- 5.4) จุดเด่นของงานชิ้นนี้คืออะไร
- 5.5) ใช้เวลานานเท่าใดในการทำงานชิ้นนี้

6) การตรวจสอบความสามารถของตนเอง การให้ผู้เรียนประเมินความก้าวหน้าทางการเรียนรู้เชิงเนื้อหา กระบวนการ หรือคุณลักษณะต่าง ๆ เช่น นิสัยการทำงาน ทักษะการทำงาน ทักษะทางสังคม ตามเกณฑ์หรือเป้าหมายที่กำหนด โดยพิจารณาจากแฟ้มสะสมงาน ในช่วงเวลาต่าง ๆ การประเมินตนเองจะช่วยให้ค้นพบจุดเด่น-จุดด้อย และข้อควรปรับปรุงในการเรียนรู้ของตนเองในขอบเขตที่กำหนด

7) การแลกเปลี่ยนประสบการณ์เกี่ยวกับผลงาน การนำเสนอผลงานให้เพื่อน ครู ผู้ปกครอง วิทยากรให้ข้อเสนอแนะหรือแก้ปัญหาาร่วมกันเพื่อพัฒนาคุณภาพผลงานการเรียนรู้ให้ดียิ่งขึ้น การแลกเปลี่ยนประสบการณ์เกี่ยวกับผลงานสามารถทำได้หลายรูปแบบ เช่น การสนทนาตัวต่อตัว การส่งแฟ้มสะสมงานให้ผู้ปกครองที่บ้าน พร้อมคำถามนำ การจัดประชุมในบ้านเรียน

8) การปรับเปลี่ยนผลงาน การให้ผู้เรียนคัดเลือกงานที่ไม่จำเป็นออก หรือเอาผลงานที่ดีกว่าเข้าสามารถทำได้ตลอดเวลา เพื่อให้แฟ้มสะสมงานมีแต่ผลงานดี ๆ ทันสมัยหรือบ่งบอกถึงการมีพฤติกรรมที่สูงกว่า การปรับเปลี่ยนผลงานอาจทำก่อนการประเมินหรือทำการจัดนิทรรศการแสดงผลงาน ผลงานในแฟ้มสะสมงานควรเป็นงานชิ้นใหญ่ ๆ และสำคัญ ๆ ตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

9) การประเมินผลงาน เป็นการพิจารณาตัดสินเพื่อจัดระดับคุณภาพผลการเรียนรู้ ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยประเมินตามเกณฑ์ (Rubric) ที่กำหนดขึ้น เน้นให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายฝ่ายประเมินร่วมกัน อาจประเมินเป็นรายชิ้นแล้วคิดค่าเฉลี่ย หรือประเมินเป็นภาพรวม

10) การจัดนิทรรศการ เป็นการนำแฟ้มผลงานดีเด่นของทุกคนมาเสนอร่วมกันเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียน ครู ผู้ปกครอง หรือผู้เกี่ยวข้องมาร่วมกันชื่นชมความสำเร็จ ให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ผู้เรียนควรเป็นผู้มีบทบาทหลักในการจัดนิทรรศการ ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้การทำงานร่วมกันจากสภาพจริงอันก่อให้เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจ

โสภิตา จิตดีใจอ่ำ (2541) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ การพัฒนาระบบการประเมินพัฒนาการของนักเรียนในระดับอนุบาลศึกษาโดยใช้แฟ้มสะสมงาน ได้เสนอขั้นตอนการสร้างระบบการประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงานที่เหมาะสมกับนักเรียนอนุบาล ไว้ดังนี้

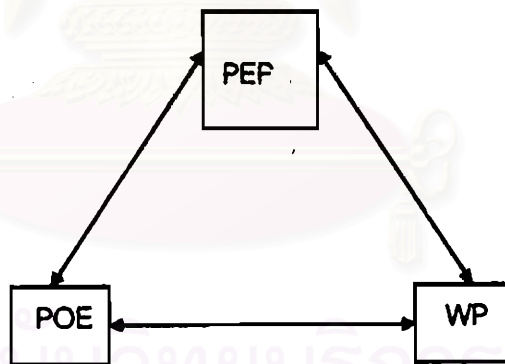
- 1) การวิเคราะห์จุดประสงค์ของหลักสูตร
- 2) การวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
- 3) การออกแบบการประเมินที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การสอน
- 4) การประเมินข้อมูลเพื่อสรุปพัฒนาการแต่ละด้าน
- 5) เกณฑ์การประเมินและการให้ความหมายของการประเมิน
- 6) การรายงานผลการประเมิน
- 7) การติดตามและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

กระบวนการสร้างแฟ้มสะสมงานดังได้นำเสนอข้างต้น มีผู้ได้ให้แนวทางไว้หลากหลาย ในทางปฏิบัตินั้นสามารถเลือกกระบวนการสร้างแฟ้มสะสมงานที่เหมาะสมได้หลายแนวทาง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ของผู้สอน ความเหมาะสมของระดับชั้น ระยะเวลา และวิชาที่เรียน หรือสอน

2.5 การประยุกต์ใช้แฟ้มสะสมงานในการเรียนการสอน

ส.วาสนา ประวาลพฤกษ์ (2540ก) เสนอแนะการประยุกต์ใช้แฟ้มสะสมงานในสภาพการเรียนการสอนในชั้นเรียนไว้ว่า แฟ้มสะสมงานในสภาพของการเรียนการสอนในชั้นเรียนประกอบด้วยส่วนสำคัญ 3 ส่วนคือ

- 1) แผนการศึกษาส่วนบุคคล (Personalized Education Plan - PEP) ครูและผู้เรียน (เป็นรายบุคคลหรือกลุ่มย่อย) ร่วมกันกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้โดยอิงหลักสูตร
- 2) แฟ้มปฏิบัติงาน (Working Portfolio - WP) ผู้เรียนรวบรวมผลงานและข้อมูลต่าง ๆ จากการเรียน ผู้เรียนประเมินและเลือกผลงาน
- 3) แฟ้มสะสมงาน (Portfolio of Evidence - POE) ครูและผู้เรียนประเมินแล้วเลือกงานและข้อมูลจาก WP ดึงนำเสนอในแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินจากสภาพจริงโดยใช้แฟ้มสะสมงาน

ข้อเสนอเพื่อนำแฟ้มสะสมงานมาใช้เพื่อการเรียนการสอนและการประเมินผล

- 1) สัปดาห์แรกของภาคการศึกษา กำหนด PEP โดยครูและผู้เรียนเป็นรายบุคคลหรือกลุ่มย่อย การกำหนดแผนการเรียนจะต้องอิงหลักสูตร วางแผนการจัดเก็บผลงาน และการบันทึกต่าง ๆ

2) เก็บรวบรวมงานทุกชิ้น การบันทึก และแบบสังเกตในส่วนของผู้เรียนใน WP และผู้เรียนประเมิน สะท้อนความคิดเห็น และเลือกงานเก๋าทิ้ง นำเข้า POE ทุก ๆ 2-3 สัปดาห์

3) ทบทวน PEP และสะท้อนความคิดเห็นของผู้เรียนทุก 4 สัปดาห์

4) ตรวจสอบความก้าวหน้า และปรับเนื้อหาภาคเรียนละ 2 ครั้ง

5) ประเมิน Portfolio โดยครู ผู้เรียน เพื่อนนักเรียน 1 สัปดาห์ก่อนสิ้นภาคการศึกษา แล้วปรับปรุงและพัฒนางาน

6) จัดนิทรรศการในสัปดาห์สุดท้ายของภาคการศึกษา เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจ

การประยุกต์ใช้แฟ้มสะสมงานในการสอนในชั้นเรียนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ มีสิ่งที่ควรคำนึงถึง ดังที่ แครดเลอร์ (Cradler, 1991) ได้เสนอไว้ดังนี้

1) การประเมินผลควรประเมินจากการปฏิบัติของนักเรียนตามสภาพเป็นจริงให้มากที่สุด

2) การสอนควรยึดตัวหลักสูตร ไม่ยึดตำราเล่มใดเล่มหนึ่ง

3) ครูใช้ข้อมูลจากการประเมินผลนักเรียนมาวางแผนการสอน

4) ครูจะต้องใช้ยุทธศาสตร์การสอนอย่างหลากหลาย

5) ข้อมูลต่าง ๆ ที่นักเรียนได้ปฏิบัติอย่างมีความหมาย ควรจะนำไปให้ผู้ปกครองได้รับทราบด้วย

6) มีการกระตุ้นนักเรียนให้ทำข้อสอบและปฏิบัติในชั้นเรียน

7) จัดโครงสร้างต่าง ๆ อย่างมีระบบและมีการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติการสอน

8) ครูมีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรและการสอน เช่น การทำแผนการสอน

9) ครูจะต้องวางแผนการพัฒนาการสอนในระดับโรงเรียน

10) ยอมรับและใช้การประเมินสภาพจริงในการประเมินผล

การประยุกต์ใช้แฟ้มสะสมงาน ที่ได้นำเสนอไว้ข้างต้น เป็นการประยุกต์ใช้แฟ้มสะสมงานในการเรียนการสอนที่เสนอไว้อย่างกว้าง ๆ ส่วนในการนำไปปรับใช้ในกระบวนการเรียนการสอนจริงนั้น สามารถประยุกต์ได้ตามความเหมาะสม ขึ้นอยู่กับจุดประสงค์และความเหมาะสมของระดับชั้น ระยะเวลา และวิชาที่จะทำการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนสูงสุด

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สมชาย มิ่งมิตร (2539) ได้ศึกษาผลการประเมินจากพอร์ตโฟลิโอที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่ได้รับการประเมินผลโดยใช้พอร์ตโฟลิโอมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและมีเจตคติทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการประเมินผลแบบเดิม

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกระบี่ (2539) ได้ทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) แบบมีส่วนร่วมในวิชาภาษาไทย กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และปีที่ 5 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกระบี่ ผลการวิจัยพบว่า

1) ผลการใช้รูปแบบการประเมินผลโดยใช้แฟ้มสะสมงานสามารถนำมาใช้ในการประเมินผลการผ่านจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดในเอกสารการเรียนรู้ที่กำหนดใน ป.02 ได้ และสามารถใช้เป็นส่วนหนึ่งของคะแนนภาคปฏิบัติเรื่องการเรียนรู้ของการสอบปลายภาคและปลายปีได้อีกด้วย

2) ผลต่อผู้สอน ผู้สอนเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางมากขึ้น สอนเน้นกระบวนการจัดการ โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนด เนื้อหาในรายจุดประสงค์การเรียนรู้ เกณฑ์ตัวบ่งชี้ในการประเมิน การเลือกชิ้นงาน การวางแผนการแสดงผลงาน

3) ผลต่อผู้เรียน มีผู้เรียนมีทักษะในการคิดสูงขึ้น มีความกระตือรือร้นในการทำงาน เช่น การถามครู เพื่อน ผู้เรียน หรือการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารมากขึ้น มีกำลังใจในการเรียนมากขึ้น

ภาวิณี ศรีสุขวัฒนานันท์ (2540ข) ได้ศึกษาการประเมินแฟ้มงาน กรณีศึกษาในชั้นเรียนระดับบัณฑิตศึกษา โดยมีจุดประสงค์การวิจัย เพื่อศึกษาการประยุกต์รูปแบบการใช้แฟ้มงานของนิสิตในการประเมินผลสัมฤทธิ์ในการเรียน เพื่อกระตุ้นการพัฒนาตนเองของนิสิต ผู้วิจัยเลือกทำการศึกษากับวิชาการประเมินโครงการทางการศึกษา ในภาคต้น ปีการศึกษา 2539 ผู้วิจัยทำการแจกคู่มือการเรียนและให้นิสิตจัดเก็บผลงานและบันทึกต่าง ๆ ในแฟ้มงานเพื่อใช้เป็นหลักฐานการประเมินตลอดภาคเรียน นิสิตสามารถปรับปรุงผลงานของตนเองเพื่อรับการประเมินใหม่ในระดับที่สูงขึ้นเมื่อสิ้นภาคเรียน ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ของนิสิต ทักษะทางวิชาการและพฤติกรรมทางการเรียนอยู่ในระดับที่น่าพอใจเกือบทุกคน นอกจากนี้ยังพบว่า

ผู้สอนได้รับสารสนเทศในการปรับปรุงการสอนหลายด้าน

โลภิตา จิตดีใจจ๋า (2541) ได้ทำการวิจัย เรื่องการพัฒนาระบบการประเมินพัฒนาการของนักเรียนในระดับอนุบาลศึกษาโดยใช้แฟ้มผลงาน ผลการวิจัยพบว่า ระบบการประเมินพัฒนาการของนักเรียนระดับอนุบาลศึกษาโดยใช้แฟ้มผลงานสามารถนำไปปฏิบัติในกระบวนการเรียนการสอนปกติ สารสนเทศการประเมินที่ได้จากแฟ้มผลงานมีประโยชน์ต่อการพัฒนานักเรียนในทุกด้านและต่อการสรุปผลพัฒนาการ นอกจากนี้กระบวนการประเมินยังก่อให้เกิดการพัฒนาตนเองของนักเรียนและการปรับปรุงการสอนของครู ตลอดจนเป็นสื่อสร้างความร่วมมือระหว่างบ้านและโรงเรียน ผลการประเมินที่ได้จากการใช้ระบบประเมินโดยใช้แฟ้มผลงานที่พัฒนาขึ้น

ฮิลเลอร์ (Hillier, 1993) ได้ศึกษาผลกระทบของการใช้แฟ้มผลงานต่อการประเมินตนเองในการพัฒนาการอ่าน และใช้ผลของการประชุมตกลงกันโดยใช้แฟ้มผลงานของนักเรียนเกรด 2 ที่มีต่อการพัฒนาการอ่าน ในการศึกษาการประเมินตนเองของนักเรียน ทำการรวบรวมข้อมูลจากการจัดการเรียนการสอนภาษาอย่างเป็นธรรมชาติของนักเรียน 2 ห้องเรียน แต่ละห้องมีจำนวนนักเรียน 32 คน วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้การสัมภาษณ์ การสังเกต การประชุม การเก็บรวบรวมผลงานตลอดปี จากผลการศึกษาพบว่า กระบวนการของการใช้แฟ้มผลงาน มีผลต่อความสามารถในการประเมินตนเองของนักเรียน การใช้แฟ้มผลงานทำให้มีผลทางบวกกับการรับรู้ของนักเรียนในฐานะของนักเรียน นักอ่าน ซึ่งการประเมินตนเองของนักเรียนทำให้ทราบถึงจุดเด่นและจุดบกพร่องของนักเรียนแต่ละคนได้เป็นอย่างดี

คาเรน (Karen, 1993) ได้ศึกษาผลกระทบจากการใช้แฟ้มผลงานในการประเมินผลการเรียน โดยศึกษาจากครูที่ใช้แฟ้มผลงานในโครงการ EAEP (Early Assessment of Exceptional Potential) จำนวน 36 คน นักเรียนจำนวน 800 คน แฟ้มผลงานที่สมบูรณ์ของนักเรียนแต่ละคนประกอบด้วย บันทึกอัตชีวประวัติ แบบประเมินตนเอง บันทึกการติดต่อกับผู้ปกครอง ผลงานเด่น ๆ ที่นักเรียนคัดเลือก ผลการศึกษาโดยสรุป พบว่าแฟ้มผลงานของนักเรียนแต่ละคนประกอบด้วย แบบประเมินตนเอง ผลงานอื่น ๆ ที่นักเรียนคัดเลือก และยังพบว่า การให้โอกาสนักเรียนได้อภิปรายถึงผลงานของตนเองแก่ครูและเพื่อนร่วมชั้นอย่างเพียงพอจะสนับสนุนให้นักเรียนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของบทเรียน และได้ฝึกฝนการกำกับติดตามปรับปรุงตนเอง

อีแวนส์ (Evans, 1994) ได้ศึกษาผลการใช้แฟ้มสะสมงานของนักเรียนสำหรับประเมินผลการเรียนวิชาภาษาต่างประเทศของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาศึกษาโรงเรียนแวนเดอร์เบิร์ก ผลการศึกษาได้ให้ข้อเสนอแนะ ดังนี้

- 1) เนื้อหาของแฟ้มสะสมงานควรประกอบด้วย เนื้อหาทั่วไป และเนื้อหาเฉพาะ สำหรับนักเรียนที่มีความรู้ภาษาต่างประเทศในระดับสูง
- 2) เกณฑ์การประเมินควรกำหนดให้ชัดเจนระหว่างเกณฑ์ที่ครูใช้ เกณฑ์ที่นักเรียนใช้ หรือใช้เกณฑ์ร่วมกัน
- 3) กิจกรรมกลุ่มควรใช้ให้มากที่สุดในการใช้แฟ้มสะสมงานประเมินภาษาต่างประเทศ เพราะจะทำให้นักเรียนกล้าแสดงออก กล้าใช้ภาษาต่างประเทศในการพูดสนทนา นอกจากนั้น ควรมีการอภิปรายซักถาม การนำเสนอผลงานและการพบปะผู้ปกครอง

เฮย์ล และคณะ (Hayes and others, 1994) ศึกษาผลการใช้แฟ้มสะสมงานเพื่อประเมินทักษะพื้นฐานทางการเรียนของนักเรียนเกรด 12 จำนวน 20 คน ผลการศึกษาพบว่า 60 % ของหลักฐานในแฟ้มสะสมงานที่สมบูรณ์ของนักเรียนแต่ละคนประกอบด้วย แบบประเมินตนเองเพื่อตรวจสอบพัฒนาการ ใบงาน ผลงาน ข้อมูลส่วนตัว บัญชีรายการการไปทัศนศึกษา ดูงาน รายละเอียดการปรับปรุงแฟ้มสะสมงานระหว่างการพัฒนา นอกจากนี้ยังพบว่า การให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียน การวางแผนการเรียน การหาความต้องการจำเป็นทางการเรียนมีผลในทางบวกต่อการเรียนรู้ของนักเรียน

กล่าวโดยสรุป งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแฟ้มสะสมงานที่ได้นำเสนอข้างต้น สนับสนุนว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้แฟ้มสะสมงาน มีผลต่อความสามารถในการประเมินตนเองของนักเรียน ทำให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการทำงาน กระตุ้นการพัฒนาตนเอง นักเรียนกล้าแสดงออก ตลอดจนมีเจตคติทางบวกต่อการเรียน

3. ความเชื่อมั่นในตนเอง

3.1 ความหมายของความเชื่อมั่นในตนเอง

ไซมอนด์ (Symonds, 1964) ได้ให้ความหมายว่า บุคคลที่มีความเชื่อมั่น

ในตนเอง คือบุคคลที่ไม่ยอมจำนนต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยสิ้นเชิงทีเดียว ต่างกับคนที่ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง คือมีความขลาดกลัว และไม่แน่ใจในตนเอง จึงใช้เวลาส่วนใหญ่ไปในทางนี้กวาดภาพเอาเองในสิ่งที่ตนต้องการ ไม่ทำตามลำดับขั้นของความเป็นจริง เนื่องจากเกิดความกลัว หัวนวิตกจนกลายเป็นคนทำอะไรไม่เป็นเลย อาจกล่าวได้ว่า ปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้คนเราขาดความเชื่อมั่นในตนเองคือ ขาดความรู้ ขาดความกล้าหาญในทางที่ชอบธรรม และมีความเกียจคร้าน นอกจากนี้ยังอาจเนื่องมาจากความเชื่อที่ฝังลึกอยู่ในจิตใจหรือบางทีก็เป็นผลของความล้มเหลวในอดีต

โยเดอร์ และ พรอคเตอร์ (Yoder and Proctor, 1988) ให้ความหมายว่า หมายถึง ความคล่องแคล่ว การเห็นคุณค่า การยกย่อง และความเข้าใจตนเอง

ประโมทย์ เขี่ยมสวัสดิ์ (2538) ให้ความหมายว่า หมายถึง ลักษณะของพฤติกรรมที่กล้าแสดงออก กล้าตัดสินใจด้วยตนเองอย่างมั่นใจโดยไม่พึ่งผู้อื่น กล้าพูด กล้าทำ กล้าตอบคำถาม โดยไม่ลังเล มีความกระตือรือร้น ไม่ตะทกสะท้านต่อเหตุการณ์และบุคคล ไม่เขินอาย ไม่ประหม่า หวาดผวา และแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดีกับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

ดังนั้น จึงอาจกล่าวสรุปได้ว่า ความเชื่อมั่นในตนเอง หมายถึง ลักษณะของบุคคลที่รู้จักตนเอง ตระหนักถึงความสามารถของตนเอง กล้าแสดงออก เป็นตัวของตัวเอง ยอมรับในความสามารถของตนเอง มีความอดทน และมีความพยายามจนประสบผลสำเร็จ ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

3.2 ความสำคัญของความเชื่อมั่นในตนเอง

ความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นสิ่งที่แสดงว่าบุคคลเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและมีความหมายต่อสังคม การที่บุคคลมีความเชื่อมั่นในตนเอง ทำให้ไม่เฉยเมยต่อภาวะการณ์ต่าง ๆ ในสังคม แต่จะเข้าร่วมตามสิทธิและหน้าที่ที่ถูกต้อง และในปี 1989 ลาสเซอริ (Lasserre, 1989: 221 -A) ได้ศึกษาพบว่าบรรยากาศของโรงเรียนมีผลทำให้เด็กมีความเชื่อมั่นในตนเองสูงขึ้น นอกจากนี้ โบว์แมน และ แมทธิว (Bowman and Mathews, 1969

ข้างถึงใน ประดิพันธ์ อุดมชัย , 2536) ได้ศึกษาพบว่า ลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งของนักเรียนที่ประสบความสำเร็จในการเรียนคือ มีความเชื่อมั่นในตนเอง

มาสโลว์ (Maslow, 1970) ได้กล่าวว่า คนทุกคนในสังคมมีความปรารถนาที่จะได้รับความสำเร็จ ความภาคภูมิใจในตนเอง และต้องการให้คนอื่นยอมรับนับถือในความสำเร็จของตนด้วย ถ้าความต้องการนี้ได้รับการตอบสนองจนพอใจจะทำให้บุคคลนั้นมีความเชื่อมั่นในตนเอง รู้สึกว่าตนเองมีค่า มีความสามารถและมีประโยชน์ต่อสังคม แต่ถ้าความต้องการนี้ถูกขัดขวางจะทำให้เกิดความรู้สึกว่ามีปมด้อย หรือเสียความภาคภูมิใจในตนเองได้

วิจิตร วุฒิบางกูร (2525) กล่าวว่า คนที่ไม่มีความเชื่อมั่นในตนเองเป็นคนที่ไม่รู้จักตนเอง ไม่รู้ว่าตนเองมีความสามารถเพียงใด หรือมีพลังในทางใดบ้าง หรือเป็นผู้ไม่มีความสามารถ พลังกายและพลังจิตจึงน้อย จึงมีความมั่นใจในการกระทำของตนเองน้อย บางคนอาจขาดความเชื่อมั่นในเรื่องบุคลิกภาพของตนเอง ความเชื่อมั่นในตนเองนี้หากขาดไปก็จะทำให้การทำงานร่วมกันกับคนอื่น การเข้าสังคม การติดต่อกับคนอื่น และการตัดสินใจยากลำบาก และเป็นปัญหาแก่ตนเองอย่างยิ่ง จึงทำให้คนรุ่นใหม่เริ่มสนใจที่จะพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองให้มากขึ้น เพื่อจะได้เข้าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและร่วมกันทำงานกับผู้อื่นได้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

อารี พันธุ์มณี (2538) กล่าวถึงความสำคัญของความเชื่อมั่นในตนเองว่าเป็นคุณสมบัติที่สำคัญอย่างหนึ่งที่จะนำบุคคลไปสู่ความสำเร็สูงสุดของชีวิต และยังประโยชน์ต่อมนุษยชาติและโลก คนที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นคนที่รู้จักให้พลังงานที่ซ่อนเร้นอยู่ในตัวให้เป็นประโยชน์ เพราะมนุษย์มีจิตที่มีพลังงานและมีอำนาจสร้างสรรค์อย่างมหาศาล

นอกจากนี้อีริคสัน (Erickson, 1963) ได้แบ่งขั้นพัฒนาการบุคลิกภาพทางสังคมออกเป็น 8 ขั้น โดยถือว่า 5 ขั้นแรกเป็นขั้นวางพื้นฐานทางบุคลิกภาพของเด็กที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ต่อไป ดังนี้

ขั้นที่ 1 ความไว้วางใจ - ความไม่ไว้วางใจ (Trust vs. Mistrust)

พัฒนาการในขั้นนี้จะอยู่ในวัยแรกเกิด ถึง 1 ปี เป็นขั้นเริ่มต้นแห่งบุคลิกภาพ เด็กจะเกิดความไว้วางใจต่อโลก มีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งแวดล้อม ถ้าได้รับการตอบสนองจากแม่หรือ

บุคคลรอบข้างด้วยความรักความอบอุ่น ความอ่อนโยน เด็กจะพึงพอใจรู้สึกว่าคุณมีความสำคัญ รู้จักตนเองและพัฒนาไปสู่การรักผู้อื่น เด็กจะมองโลกในแง่ดีและเชื่อมั่นว่าสิ่งที่อยู่แวดล้อมตนอยู่เป็นมิตร

ขั้นที่ 2 ความเป็นอิสระ - ความละเอียดและสงสัยไม่แน่ใจ (Autonomy vs. shame and Doubt)

อยู่ในช่วงอายุ 1-3 ปี เป็นการพัฒนาที่ต่อเนื่องมาจากความไว้วางใจ - ไม่ไว้วางใจ เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูอย่างเอาใจใส่ ได้รับการรัก ความอบอุ่น อย่างสม่ำเสมอจากมารดา จะมีความรู้สึกนึกคิดที่เกี่ยวกับตนในแง่ดี รู้สึกว่าตนเป็นที่รักและมีคุณค่า มีความเชื่อมั่นในตนเองและพร้อมที่จะเรียนรู้เพื่อช่วยเหลือตนเอง ต้องการทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงความต้องการเป็นอิสระ เป็นตัวของตัวเอง ผู้ใหญ่จึงควรให้โอกาสเด็กได้แสดงความสามารถ เพราะการอบรมเลี้ยงดูโดยการคุมพฤติกรรมทุกอย่างจะทำให้เด็กเกิดความสงสัยในความสามารถของตนซึ่งจะนำไปสู่ความไม่แน่ใจ มีเชื่อมั่นว่าตนสามารถช่วยเหลือตนเองได้ เช่นเดียวกับการเร่งหรือบังคับเด็กให้ช่วยเหลือตนเองเร็วเกินความสามารถ เด็กก็จะกลายเป็นเด็กขาดความอบอุ่นทางใจ คิดว่าผู้ใหญ่ไม่รักจึงบังคับพร้อมทั้งจะเกิดความรู้สึกผิด รู้สึกละเอียดที่ไม่อาจตอบสนองความต้องการของผู้ใหญ่ได้ ไม่แน่ใจในความสามารถของตน และจะขาดความเชื่อมั่นในตนเองในที่สุด

ขั้นที่ 3 ความคิดริเริ่ม - ความรู้สึกผิด (Initiative vs. Guilt)

เป็นระยะก่อนวัยเรียน อายุ 3-6 ปี ในขั้นนี้เด็กจะเริ่มมีความคิดริเริ่มมีความอยากรู้อยากเห็น รู้จักแสดงความคิดเห็นแปลก ๆ กล้าซักถาม ทั้งนี้เป็นผลมาจากพัฒนาการในขั้นต้นที่เด็กเกิดความไว้วางใจผู้อื่น และสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ตนเองและจะมีความมั่นใจในตนเองมากขึ้นถ้าได้รับความรักความเข้าใจและแบบอย่างที่ดีจากพ่อแม่ สามารถจะพัฒนาความนึกคิดเกี่ยวกับบทบาทของเพศตนได้สอดคล้องกับที่สังคมยอมรับ รู้จักความดีความชั่ว ระเบียบกฎเกณฑ์ มีวินัยในตนเองตลอดจนรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม ในขณะเดียวกันถ้าควบคุมพฤติกรรมให้เดินตามกฎเกณฑ์หรือสังคมมากเกินไปเด็กก็จะริษยา เก็บตัว ขยาดต่อการที่จะคิดหรือทำสิ่งใหม่ ๆ ขึ้นเพราะกลัวผิด เด็กจะรู้สึกด้อย ขาดความสำคัญ ความรู้สึกที่ไม่ดีเหล่านี้จะบั่นทอนความเชื่อมั่นในตนเองให้หมดไป

ขั้นที่ 4 ความอึดสาหัส – ความรู้สึกว่ามีปมด้อย (Industry vs. Inferiority)

ช่วงอายุ 6-11 ปี เป็นระยะที่เด็กเริ่มเข้าโรงเรียน ลักษณะสำคัญของพัฒนาการของเด็กในวัยนี้คือ ถ้าเด็กประสบความสำเร็จในสิ่งที่ได้กระทำแล้วจะทำให้เด็กมีความขยันและเพิ่มความเชื่อมั่นในตนเองขึ้น แต่ถ้าเด็กประสบความล้มเหลวบ่อย ๆ ก็จะทำให้เกิดปมด้อยลดความเชื่อมั่นในตนเอง เกิดความรู้สึกต่ำต้อยน้อยหน้าไม่กล้าไปโรงเรียน มีความวิตกกังวล ลังเลใจ พยายามหาที่พึ่ง ดังนั้นครูจึงเป็นบุคคลสำคัญในการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็กในระยะนี้

พัฒนาการทางบุคลิกภาพทั้ง 4 ขั้น จาก 8 ขั้นที่ได้นำเสนอ อีริคสันถือว่า ความรู้สึกไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจที่เกิดขึ้นในพัฒนาการระยะ 2 ขวบแรกของชีวิตนั้นเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะนำไปสู่ความเป็นตัวของตัวเองหรือไม่เป็นตัวของตัวเองในระยะพัฒนาการขั้นที่ 2 และโยงไปสู่การมีความคิดริเริ่ม การกล้าแสดงออก หรือความรู้สึกขาดกลัวในพัฒนาการขั้นที่ 3 จนในที่สุดจะสร้างเสริมลักษณะและพฤติกรรมของเด็กที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง หรือบั่นทอนให้เด็กมีลักษณะและพฤติกรรมที่ไม่มีความเชื่อมั่นในตนเองในพัฒนาการขั้นที่ 4 (ประดินันท์ อู่รัมย์ ,2536)

จากความสำคัญของความเชื่อมั่นในตนเองดังได้นำเสนอตามลำดับ การพัฒนาและการส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเองให้เกิดขึ้นในเด็กประถมศึกษา จึงเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งนอกเหนือจากการพัฒนาด้านอื่น ๆ เพราะความเชื่อมั่นในตนเองเป็นบุคลิกภาพที่สำคัญประการหนึ่งในการดำเนินชีวิตของบุคคล ตลอดจนความสำเร็จในการเรียนและการทำงานรวมทั้งการใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่า และเป็นประโยชน์ต่อสังคมในบุคคลโลกาภิวัตน์

3.3 ลักษณะของบุคคลที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง

ไซมอนด์ (Symond, 1964) ได้กล่าวถึงลักษณะของบุคคลที่มีความเชื่อมั่นในตนเองไว้ว่า จะไม่ยอมจำนนต่อสิ่งใดโดยสิ้นเชิงทีเดียว และความเชื่อมั่นในตนเองจะเกิดขึ้นได้ด้วยองค์ประกอบ 4 อย่าง คือ

- 1) ทราบในสิ่งที่ต้องการ
- 2) คิดในสิ่งที่เห็นว่าจะสำเร็จ
- 3) สามารถตัดสินใจได้

4) ลงมือกระทำจริง ๆ กับสิ่งที่ได้ตัดสินใจแล้ว

ส่วนบุคคลที่ขาดความเชื่อมั่นในตนเองมักมีแต่ความขลาดกลัว ไม่แน่ใจในตนเอง มักใช้เวลาส่วนใหญ่ไปในทางนิกรภาพเอาเองในสิ่งที่ต้องการหรือปรารถนา และไม่กระทำสิ่งใดตามลำดับขั้นแห่งความเป็นจริง เนื่องจากปัจจัยสำคัญ ได้แก่ ขาดความรู้ ขาดความกล้าหาญ และเกียจคร้าน จนกระทั่งกลายเป็นไม่ทำอะไรเลย

โยเดอร์ และ พรอคเตอร์ (Yoder and Proctor, 1988) กล่าวว่าเด็กที่มีความเชื่อมั่นในตนเองมีลักษณะดังนี้

- 1) กล้าแสดงออกในสิ่งที่เหมาะสม โดยปราศจากความก้าวร้าว
- 2) มีความเชื่อมั่นในตนเอง ถึงแม้ว่าทุกคนจะคัดค้านเขา
- 3) เป็นมิตรกับคนทั่วไป
- 4) มุ่งมั่นทำงานจนกระทั่งสำเร็จ และมั่นใจว่าสิ่งทีู้จะเป็นสิ่งที่ดีพอ
- 5) เมื่อได้รับความสำเร็จ และถูกปฏิเสธ ก็มีความมั่นคงพร้อมที่จะลุกขึ้นสู้ด้วยความเข้มแข็ง
- 6) ทำงานร่วมกับคนอื่นได้ดี
- 7) เมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่เหมาะสม พร้อมที่จะเป็นผู้นำได้โดยไม่รีรอ
- 8) หัวรั้นที่จะเป็นผู้นำอย่างน้อยที่สุด 1 ครั้ง

ซูซีพ ซอนโดกสูง (2516) ได้แบ่งลักษณะพฤติกรรมสำคัญของผู้ที่มีความเชื่อมั่นในตนเองไว้ดังนี้

- 1) กล้าในการคิด การพูดและกระทำ
- 2) ใจคอมั่นคง ไม่เชื่อคนง่าย มีเหตุผล
- 3) รอบคอบมีแผนงาน
- 4) มีความความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ชอบทำสิ่งแปลก ใหม่ ๆ
- 5) กล้าเสี่ยง
- 6) ชอบแสดงตัว
- 7) ไม่วิตกกังวลจนเกินไป

- 8) เป็นผู้นำ
- 9) รักรความยุติธรรม
- 10) ชอบช่วยเหลือหมู่คณะ
- 11) ชอบอิสระ ไม่ใช้อวด
- 12) ตั้งจุดมุ่งหมายไว้สูง และคิดว่าจะทำได้สำเร็จ
- 13) มีความเกรงใจและเห็นใจผู้อื่น

เลขา ปิยะธัชจริยะ (2530) กล่าวถึงลักษณะของบุคคลที่มีความเชื่อมั่นในตนเองไว้ว่าเป็นเด็กที่มีความเข้าใจเป็นอย่างดี เกี่ยวกับบทบาทของตนเองในสังคม คือมีลักษณะของการพึ่งพาตนเองได้ รู้จักนำตนเอง เมื่อเข้ากลุ่มก็สามารถเป็นผู้นำ และผู้ตามที่ดีได้ สามารถตัดสินใจในสิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง มีความกล้าไม่ขลาดอาย มีความภาคภูมิใจในความสำเร็จ เมื่อไม่สำเร็จก็ไม่ท้อถอยที่จะพยายามต่อไปด้วยความรับผิดชอบ นอกจากนี้เด็กที่มีความเชื่อมั่นในตนเองไม่กลัวที่จะคิดสร้างสรรค์สัมพันธ์กับผู้อื่น มีอารมณ์ผูกพันกับผู้อื่น ไม่เฉยเมยต่อสิ่งแวดล้อม ขณะมีปฏิริยาโต้ตอบกับใครจะรู้ว่าสิ่งที่ตนทำไปนั้นจะก่อให้เกิดผลอะไรและอย่างไร จึงสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้ดี

จันทร์ภา ภาคงกข (2533) กล่าวว่า ลักษณะของผู้ที่มีความเชื่อมั่นในตนเองโดยทั่วไปจะมีความกล้าในการแสดงออก กล้าตัดสินใจ และมีความมั่นใจที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ให้สำเร็จตามที่ต้องการ มองโลกในแง่ดี และปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ และมีความรับผิดชอบในหน้าที่สูง

พรรณราย ทร์พยะประภา (2533) กล่าวถึงลักษณะของบุคคลที่ขาดความเชื่อมั่นในตนเองว่า จะรู้สึกว่าคุณมีปมด้อย ขลาดกลัว ไม่กล้าแสดงออก ไม่ว่าจะเป็นการกระทำหรือความคิดเห็นก็ตาม

จุฬามาศ จันทร์ศรีสุคต (2537) ได้กล่าวว่า ผู้ที่มีความเชื่อมั่นในตนเองควรมีลักษณะพื้นฐาน คือ มองเห็นคุณค่าของตนเอง ยอมรับความสามารถของตนเอง โดยได้รับประสบการณ์ในลักษณะที่ประสบความสำเร็จอย่างสม่ำเสมอ กล่าวคือ เมื่อได้รับความสำเร็จจากการกระทำแล้วจะได้รับการยกย่อง และเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ลักษณะของบุคคลที่มีความเชื่อมั่นในตนเองมีดังนี้

1) การรับรู้ หมายถึง บุคคลที่มีลักษณะที่ตระหนักและยอมรับในความสามารถของตนเองรวมทั้งมีทัศนคติที่ดีต่อตนเอง

2) การแสดงพฤติกรรม หมายถึง บุคคลที่แสดงพฤติกรรมที่ตระหนักในความสามารถของตนเองอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งพฤติกรรมที่แสดงออกนั้น ทำให้เกิดผลงานที่ได้รับการยกย่องชมเชย

3) การกระทำเหมาะสม หมายถึง บุคคลที่มีบุคลิกภาพที่แสดงถึงความมีความเชื่อมั่นในตนเอง คือ กล้าคิด กล้าทำ ในสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม

ประพุทธ์ (2538) กล่าวว่า ทฤษฎีความเชื่อมั่นในตนเองประกอบด้วย

- 1) บรรลุเป้าหมายโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น
- 2) ปกป้องสิทธิของตนเอง และเคารพสิทธิของผู้อื่น
- 3) รู้สึกดีต่อตนเอง มีความเชื่อมั่นอยู่ในระดับที่พอสมควร
- 4) เข้าสังคมกับคนอื่นได้ดี เปิดเผย
- 5) กล้าเลือกและกล้ารับผิดชอบในการตัดสินใจของตนเอง
- 6) ตรงไปตรงมา ขณะเดียวกันก็พร้อมที่จะรับฟังคำปฏิเสธ

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น จะเห็นว่าลักษณะของผู้ที่มีความเชื่อมั่นในตนเองสรุปได้ดังนี้ คือ เป็นบุคคลที่มีความกล้าแสดงออกในทางที่ถูกต้องและเหมาะสม มีจิตใจมั่นคง ไม่คล้อยตามผู้อื่นโดยไม่มีเหตุผล สามารถพึ่งตนเองได้ สามารถตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ด้วยตนเองได้ ความเป็นตัวของตัวเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีเหตุผล กล้าแสดงออก มีความรับผิดชอบ ไม่วิตกกังวลจนเกินไป ตั้งจุดมุ่งหมายในอนาคตไว้สูง และคิดว่าตนจะประสบผลสำเร็จ

3.4 ปัจจัยที่ส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเอง

เพอร์กี (Purkey, 1970) ได้เสนอแนะการสร้างบรรยากาศในห้องเรียนเพื่อส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเองไว้ดังนี้

- 1) บรรยากาศที่ท้าทายความสามารถของเด็ก
- 2) บรรยากาศที่ส่งเสริมและเน้นความสำเร็จของผู้เรียน

- 3) บรรยากาศที่แสดงถึงการยอมรับนับถือ เชื่อถือซึ่งกันและกัน
- 4) บรรยากาศที่อบอุ่นเป็นกันเอง
- 5) บรรยากาศที่ส่งเสริมความเป็นอิสระของนักเรียน
- 6) บรรยากาศที่มีระเบียบวินัยและหน้าที่

แบนดูรา (Bandura, 1977) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบที่ช่วยส่งเสริมให้บุคคลเกิดความเชื่อในความสามารถของตนเองไว้ดังนี้

1) ประสบการณ์แห่งความสำเร็จ (Performance Accomplishment) ซึ่งถือเป็นประสบการณ์ตรงที่มีผลต่อความเชื่อในความสามารถของตนเองเป็นอย่างมาก ความสำเร็จในการกระทำกิจกรรม จะเป็นตัวเสริมแรง เกี่ยวกับความเชื่อในความสามารถของตนเองของบุคคล และการไม่ประสบผลสำเร็จในการกระทำกิจกรรมหลาย ๆ ครั้ง จะเป็นตัวลดความเชื่อในความสามารถของตนเองของบุคคลลง ส่วนกรณีที่บุคคลทั่วไปมีความเชื่อในความสามารถของตนเองที่เกิดจากการประสบผลสำเร็จบ่อยครั้ง จะทำให้บุคคลนั้นไม่ท้อถอยในการกระทำกิจกรรม แม้จะกระทำกิจกรรมนั้นผิดพลาดไปบ้างในบางครั้งก็จะไม่ทำให้บุคคลยอมแพ้ แต่บุคคลจะหาวิธีแก้ไขหรือผิดพลาดด้วยความพยายามเพื่อให้กิจกรรมนั้นสำเร็จ

2) ประสบการณ์ทางอ้อม (Vicarious Experience) เป็นแนวทางหรือตัวแบบที่บุคคลนำมาพิจารณาความสามารถของตนเองเมื่อสังเกตเห็นบุคคลอื่นได้รับความสำเร็จในการทำกิจกรรมที่อยากโดยไม่มีผลเสียตามมา ทำให้บุคคลเกิดความคาดหวังว่าตนเองน่าจะสามารถที่จะทำกิจกรรมนั้นได้เช่นเดียวกันกับตัวแบบ หากมีความตั้งใจและความพยายามสูง

3) การได้รับการชักชวนด้วยคำพูด (Verbal Persuasion) เป็นการรับเอาคำแนะนำหรือคำชักชวนของผู้อื่นมาเป็นข้อมูลเพื่อพิจารณาความสามารถของตนเอง ทำให้บุคคลคาดหวังว่าตนเองน่าจะสามารถที่จะกระทำกิจกรรมนั้นได้สำเร็จ ถึงแม้ว่าจะเคยกระทำกิจกรรมนั้นไม่สำเร็จมาแล้วก็ตาม ซึ่งถือว่าเป็นการเพิ่มกำลังใจและเพิ่มความมั่นใจให้กับบุคคลในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ

4) การก่อให้เกิดอารมณ์ (Emotional Arousal) เมื่อบุคคลรับรู้ว่าคุณมีความตื่นเต้น มีความวิตกกังวล หรือกลัวจากการกระตุ้นของร่างกาย โดยในสภาวะที่ร่างกายถูกกระตุ้นมาก มักจะทำให้บุคคลกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ขาดประสิทธิภาพไป และบุคคลจะคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของตนเองต่อการทำกิจกรรมนั้นในระดับต่ำ

นอกจากนี้ความเชื่อมั่นในตนเองของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง จะเกิดขึ้นได้จากการที่บุคคลนั้นประสบผลสำเร็จจากการกระทำสิ่งต่าง ๆ เสมอ ๆ บุคคลยิ่งประสบผลสำเร็จมากเท่าไร ย่อมมีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้นเท่านั้น เมื่อบุคคลมีความเชื่อมั่นในตนเองเขาจะรู้สึกว่าตัวเองไม่ถูกร่มงูจากผู้อื่น (Child study Association of America, 1955)

วิสันต์ บัณฑะวงค์ (2523) ยังกล่าวไว้ว่า การที่จะสร้างความเชื่อมั่นในตนเองให้แก่ตนเองจนเกิดเป็นนิสัยนั้น ปฏิบัติได้ดังนี้

- 1) สำรวจข้อบกพร่องของตนเองด้วยบริสุทธิ์ใจ เพื่อแก้ไข
- 2) พยายามหัดแก้ไขอุปสรรคที่ละเล็กละน้อยเรื่อยไป
- 3) ให้เวลาแก่ตนเองตามสมควรในการที่จะกระทำสิ่งใดให้สำเร็จผลตามประสงค์
- 4) แสวงหาภาวะการณ์ที่จะทำให้เกิดอุปสรรคอยู่เสมอเพื่อเป็นการบริหารจิตใจให้เกิดความแข็งแกร่งอยู่เสมอ

พรรณราย ทร์พยะประภา (2526) เชื่อว่า การสร้างความเชื่อมั่นขั้นพื้นฐานให้แก่ตนเองมีดังนี้

- 1) ชูศักดิ์ทนายผู้อื่น
- 2) ยืมให้ผู้อื่น
- 3) เรียกชื่อเรา
- 4) เป็นมิตรและช่วยเหลือ
- 5) มีความจริงใจ
- 6) มีความสนใจอย่างแท้จริงต่อผู้อื่น
- 7) มีความอ่อนน้อมต่อคำชมเชยและระมัดระวังต่อการวิพากษ์วิจารณ์
- 8) มีความระมัดระวังต่อความรู้สึกของผู้อื่น
- 9) มีความกระตือรือร้นที่จะให้บริการ
- 10) มีอารมณ์ขัน มีความอดทน และมีความถ่อมตน

ละเอียด จงกลณี (2529) ได้เสนอแนวทางในการปฏิบัติเพื่อส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเองสำหรับบุคคลที่ต้องการปรับปรุงและพัฒนาตนเอง ดังนี้

1) จงกล้าเป็นตัวของตัวเอง รับสภาพความเป็นจริงทั้งหมดเกี่ยวกับตนเองว่า บุคคลเด่น-ด้อย ด้านใด ถ้าเกิดความล้มเหลวในบางเรื่องถือว่าความผิดคือครู ตั้งต้นใหม่ จะทำสิ่งใดถ้าไม่ผิดกฎหมาย ศิลธรรมและได้ไตร่ตรองดูแล้วว่ามิใช่ประโยชน์ต่อส่วนรวมและตนเอง

2) จงสร้างความเชื่อมั่นให้กับตนเอง เมื่อศึกษาตนเองดูแล้วว่าขาดความเชื่อมั่นด้านไหน ขาดความรู้ความสามารถอะไร ก็ควรศึกษาหาความรู้ ฝึกฝนให้รู้และให้เชี่ยวชาญยิ่งขึ้น ทำให้มีความรู้สึกพอใจและภูมิใจในตนเอง เป็นพื้นฐานของความเชื่อมั่นในตนเอง

3) จงสะสมความสำเร็จไว้กับตนเองเสมอ ๆ ควรใช้วิจารณ์ญาณเลือกรับคำชมที่เป็นประโยชน์ และเห็นว่ามีเหตุผลไว้เป็นรางวัลให้กับตนเองเพื่อให้เป็นฐานที่จะสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง

4) จงปรับปรุงแก้ไขสิ่งที่เป็นปัญหา ทุกคนย่อมมีปัญหาเล็กน้อยต่างกันไป ปัญหาที่เล็กน้อยควรตัดทิ้ง ไม่เอามาวิตกกังวล หรือลดความเชื่อถือในตนเองควรรหาทางแก้ไข บุคคลจะรู้สึกภูมิใจ และมีความเชื่อมั่นในตนเอง

5) จงเห็นคุณค่าของสิ่งที่ตนมีอยู่ บุคคลควรมองเห็นคุณค่าของตัวเอง เพราะเราเป็นผู้เดียวที่มองเห็นความสามารถ และความเจริญเติบโตของตนเองมาตลอด ใช้สิ่งที่เรามีอยู่ให้เป็นประโยชน์ ศึกษาหาแนวทางและปรับปรุงแก้ไขเพื่อจะได้สร้างความเชื่อมั่นในตนเองให้สูงขึ้นเพราะ ผู้ที่มีความเชื่อมั่นในตนเองนั้นจะมีความเชื่อมั่นในคนอื่นด้วย แต่ผู้ที่ไม่มีความเชื่อมั่นในตนเองก็จะไม่เชื่อสิ่งใดในโลก

สมิต อารวนิจกุล (2533) ได้กล่าวถึงวิธีฝึก เพื่อส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเอง ดังนี้

1) ต้องรู้ว่าตนเองเป็นที่พึ่งแห่งตนเองและหมั่นช่วยตนเองให้มากที่สุดก่อนที่จะขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น

2) ต้องรู้จักนับถือตนเอง เชื่อในความสามารถของตนและไม่ถูกเหยียดหยามตนเอง

3) ต้องฝึกให้มีความคิดอ่านเป็นของตนเอง ไม่ตกเป็นทาสความคิดของผู้อื่น

4) อย่าคิดว่าทำไม่ได้ จงคิดเสมอว่าเราทำได้ คิดบ่อย ๆ ในทางบวก

5) ต้องฝึกหัดปลูกฝังนิสัยที่ดี ได้แก่

5.1) ความเป็นผู้ไม่หมั่นหวัง

5.2) ความเป็นผู้มีพลังไม่ย่อท้อ

5.3) ความเป็นผู้มีหัวใจเข้มแข็ง

5.4) ความกล้าหาญ และไม่หือถอยเมื่อทำอะไรไม่สำเร็จ

5.5) การหาเหตุผลให้ถูกต้อง

5.6) ความมีวินัยที่ถูกต้อง

กฤษณา ศักดิ์ศรี (2534) กล่าวว่า ครูเป็นบุคคลสำคัญที่มีความสัมพันธ์กับเด็ก โดยรับช่วงจากพ่อแม่ ดังนั้นเด็กที่มาพบกับครู จึงมีลักษณะของการมีหรือไม่มีความเชื่อมั่นในตนเองมาบ้างแล้วจากบ้าน วิธีการที่ครูควรใช้แก้ไขเพื่อลดปัญหาการปรับตัวไม่ได้ของเด็ก คือ ส่งเสริมให้กำลังใจ ให้มีมานะเอาชนะอุปสรรค คุฏขยของสรรเสริญในความดี ความสำเร็จ เด็กยอมมีกำลังใจ มีความเชื่อมั่นในตนเอง เกิดความพยายามในการเผชิญอุปสรรค

สุพัตรา สุภาพ (2539) ได้กล่าวถึงการฝึกเพื่อส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเองว่า สามารถฝึกได้ดังนี้

- 1) การให้อภัยตนเอง ถือว่าเป็นการเริ่มต้นของการรักตนเอง
- 2) การให้โอกาสตนเองในการกระทำสิ่งต่าง ๆ ที่ควรกระทำ
- 3) การชอบตนเอง โดยหมั่นดูแลเอาใจใส่ตนเอง หมั่นสำรวจในสิ่งที่ต้องการที่

แท้จริง

- 4) ยอมรับในตนเองว่ามีความแตกต่างจากคนอื่น
- 5) การหาความสุขโดยการคิดถึงเรื่องในอดีต ที่ตนเองเคยมีความสุขในบางโอกาส
- 6) การมองสิ่งที่ดี แทนสิ่งที่ไม่ดี โดยไม่ให้สิ่งที่ไม่ดีมีอำนาจเหนือตน
- 7) ไม่ยอมกระทำการที่ตนคิดว่า คือ ความผิดพลาดหรือเคยถูกตำหนิอีก

จากปัจจัยที่ส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเองที่ได้เสนอไปตามลำดับแล้ว สรุปได้ว่าปัจจัยที่ส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเองของบุคคลเริ่มต้นพัฒนามาจากวัยเด็กจากการอบรมเลี้ยงดู การให้ความรู้ ความเอาใจใส่จากบิดามารดา ผู้ปกครอง ญาติพี่น้อง การจัดประสบการณ์ การเรียนรู้ในโรงเรียน การมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนในโรงเรียน และเกิดจากการที่นักเรียนได้มีโอกาสประสบความสำเร็จในการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ มีอิสระในการตัดสินใจที่จะกระทำสิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง มีโอกาสได้สะท้อนความรู้สึกจากการทำงานในวันเรียน ดังได้กล่าวแล้วจะเห็นว่า ความเชื่อมั่นในตนเองเป็นสิ่งที่ปลูกฝังและส่งเสริมพัฒนาให้เกิดขึ้นได้

3.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เพนเตอร์ (Painter, 1968 :780-B) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการรู้จักกับความเชื่อมั่นในตนเองของนักศึกษาระดับวิทยาลัย 10 คน พบว่า ระดับความเชื่อมั่นในตนเองมีความสัมพันธ์โดยตรงกับความสามารถในการรู้จัก กล่าวคือ คนที่มีความเชื่อมั่นในตนเองสูงจะมีความสามารถในการรู้จักสูงด้วย ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษารองของ สไตรส์ (Stires, 1970 3351-A) ที่พบว่า ยิ่งบุคคลมีความเชื่อมั่นในตนเองสูงเท่าไร ยิ่งจะเรียกความศรัทธาจากผู้ร่วมงานได้มากเท่านั้น

เมดินุส และ จอห์นสัน (Medenus and Johnson, 1969) ได้ศึกษาคุณสมบัติของผู้นำ พบว่า ผู้นำมีคุณสมบัติประกอบด้วย ลักษณะเด่นหลายประการ เช่น สถิติปัญญา ความรู้ดี ปรับตัวเก่ง มีความคิดสร้างสรรค์ มีความรับผิดชอบ และมีความเชื่อมั่นในตนเองสูง

กัวร์ (Goor 1974 : 3514-A) ได้ศึกษาพบว่า เด็กที่มีความคิดสร้างสรรค์สูง มีความเชื่อมั่นในตนเองสูง จะมีความสามารถในการแก้ปัญหา กล่าวแสดงความคิดเห็นใหม่ ๆ ในการแก้ปัญหาได้ดีกว่าผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ต่ำอีกด้วย

มูสเสน (Mussen, 1990) ได้ศึกษา พบว่า เด็กที่พ่อแม่ปล่อยให้ช่วยเหลือตนเอง และสนองความต้องการในด้านความอยากรู้อยากเห็น จะทำให้เด็กรู้สึกเป็นตัวของตัวเอง พึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ กล้าคิด กล้าตัดสินใจ กล้าพูด กล้าแสดงออก สามารถเผชิญสถานการณ์ใหม่ ๆ ได้โดยไม่วิตกกังวล และมีความเชื่อมั่นในตนเองสูง

อัชรา เนตรล้อมวงศ์ (2531) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าถึงผลของการใช้บทบาทสมมุติที่มีต่อความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนนวมวิทย์วิทยา กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2530 จำนวน 16 คน ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยการใช้บทบาทสมมุติมีความเชื่อมั่นในตนเองสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนตามปกติ

นฤพนธ์ สีแสง (2541) ได้ศึกษา ผลของการมีวิเคราะห์การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่มีต่อความเชื่อมั่นในตนเองของนิสิตชั้นปีที่ 2 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทร์วิโรฒประสานมิตร ผลการวิจัยพบว่า นิสิตมีความเชื่อมั่นในตนเองเพิ่มขึ้น หลังจากได้รับการฝึกการวิเคราะห์การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ความเชื่อมั่นในตนเองเป็นคุณลักษณะประการหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับคุณลักษณะอื่น ๆ ของบุคคล เช่น ความเป็นผู้นำ ความรับผิดชอบ การกล้าแสดงออก การกล้าตัดสินใจ และกล้าเผชิญอุปสรรคและปัญหาต่าง ๆ และความเชื่อมั่นในตนเองนี้เป็นคุณลักษณะที่สามารถพัฒนาให้เกิดขึ้นในตัวบุคคลได้

4. นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ

4.1 ลักษณะและพฤติกรรมของนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ

รอธ และ เมเยอร์สเบิร์ก (Roth and Meyersberg, 1963 อ้างถึงใน จักรพันธ์ทองเอียด, 2540) ได้กล่าวถึงลักษณะและพฤติกรรมในการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำไว้ว่า นักเรียนมักจะแสดงพฤติกรรมที่ไม่อยากจะเรียนรู้ ทำให้ขาดทักษะในเรื่องนั้น ๆ ซึ่งพฤติกรรมที่แสดงออกมักจะเป็นไปในทางที่ไม่ดี ขาดจุดมุ่งหมายในตนเอง มีความสามารถในการเรียนต่ำ มีความสัมพันธ์กับเพื่อนที่ไม่ดี มีปมด้อย และมีความกระวนกระวาย ซึ่งลักษณะเช่นนี้จะติดเป็นนิสัยที่ติดตัวนักเรียน ในที่สุดก็จะกระทบถึงพัฒนาการด้านอื่น ๆ ของนักเรียน

ยุพิน ทิพิษฐกุล (2530) กล่าวถึงลักษณะและพฤติกรรมของนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ไว้ดังนี้

1) นักเรียนมักจะมีเจตคติทางลบต่อวิชาคณิตศาสตร์ เขามักไม่เข้าใจ และไม่สามารรถทำคณิตศาสตร์ได้ มักจะคิดว่าตนเป็นผู้ล้มเหลวเสมอ นักเรียนพวกนี้บางทีจะนั่งใจลอย ให้ความสำคัญไม่เข้าท่า เดา ไม่ชอบเข้าชั้นเรียน ไม่ยอมทำงาน ไม่มีความเป็นกันเองและชอบรบกวนนักเรียนคนอื่น ชอบทะเลาะกับคนอื่น ทบตีหรือทำลายของ ในขณะที่เรียนหนังสือมักจะมีคำพูดแปลก ๆ เช่น "ฉันไม่เข้าใจเรื่องนี้เลย ครูทำให้ฉันสับสนอยู่เสมอ ปล่อยให้เรียนไปทำไม ฉันไม่อยากทำการบ้าน"

- 2) นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ถ้าไปพบครูที่ไม่สามารถปกครองชั้นเรียน เขาอาจจะแสดงออกแปลก ๆ ยิ่งขึ้น
- 3) นักเรียนบางคนมีปัญหาจากสิ่งแวดล้อมที่บ้าน
- 4) นักเรียนมักจะมีกำลังใจในการใช้ภาษา สัญลักษณ์ การอ่าน การฟัง ไม่เกิดความคิดรวบยอดในขณะที่เรียน มองไม่ออกในเรื่องที่เป็นนามธรรม ไม่รู้จักสรุป ตลอดจนไม่รู้จักเรียงลำดับความคิดและวิเคราะห์

จากที่นำเสนอสรุปได้ว่า เด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ จะมีลักษณะและพฤติกรรมดังต่อไปนี้

1. มีสติปัญญาค่อนข้างต่ำ และมีความด้อยในทุกด้าน เช่น การใช้ภาษา การอ่าน การฟัง การแปลความ การสรุป การคิดคำนวณ ฯลฯ
2. มีเจตคติที่ไม่ดีต่อการเรียน ไม่ตั้งใจเรียน ไม่มีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย
3. ไม่มีระเบียบวินัย ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง มีพฤติกรรมก้าวร้าว

อย่างไรก็ตามนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำทุกคน ไม่ได้หมายความว่าต้อง มีพฤติกรรมดังกล่าวข้างต้น (Butler – Por, 1987)

4.2 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ

ยุพิน พิพิธกุล (2530) ได้เสนอความคิดเห็นในการจัดไว้ดังนี้

- 1) ควรจัดบทเรียนให้จบเป็นหน่วย นำวัสดุมาแสดงให้ดูเป็นช่วงสั้น ๆ ตรวจสอบว่านักเรียนจะเข้าใจแล้วจึงเปลี่ยนเรื่องใหม่
- 2) ควรจะเปลี่ยนวิธีการสอน และจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับเนื้อหา ในแต่ละบทเรียนอาจจะมีการฝึกทักษะในการคำนวณเป็นช่วงสั้น ๆ
- 3) ให้นักเรียนมีโอกาสปฏิบัติการทำงานด้วยตนเองและค้นพบข้อสรุปด้วยตนเอง
- 4) ทำการสอนซ่อมเสริมเป็นรายบุคคล หรือกลุ่ม
- 5) นำวัสดุและสิ่งแวดล้อมจากสภาพท้องถิ่นมาใช้

6) ควรจะเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ศึกษาด้วยตนเองด้วยการทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยครูอาจจะกำหนดเป็นบทเรียนสั้น ๆ และง่าย ๆ แล้วมีแบบฝึกหัดให้

7) ควรจะให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียนเป็นพิเศษในการแนะนำว่าจะเรียนอย่างไร จะใช้หนังสืออะไรประกอบ และไม่ควรคาดหวังว่านักเรียนจะทำได้ทุกครั้ง

8) ควรจะสร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้นักเรียนเกิดความสนใจอยากรู้อยากเห็นให้นักเรียนได้ออกมาเขียนกระดานดำ มีการสาธิต การทดลอง จัดนิทรรศการ เป็นต้น

บัทเลอร์-พอร์ (Butler- Por, 1987) ได้เสนอการช่วยเหลือนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ดังนี้

1) การดัดแปลงการจัดกลุ่มภายในห้องเรียน

1.1) การจัดกลุ่มที่มีพื้นฐานระดับความสามารถอยู่ในกลุ่มเดียวกัน การจัดกลุ่มวิธีนี้จะช่วยกระตุ้นให้นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำเกิดความพยายามในการทำงาน เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของเพื่อน และพ่อแม่ อย่างไรก็ตามจากลักษณะของพฤติกรรมการมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำนั้น การจัดห้องเรียนแบบนี้ยังไม่เพียงพอ จำเป็นต้องมีการช่วยเหลือเป็นรายบุคคล ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนสามารถแก้ปัญหาได้ทันทีทั้งด้านสังคม และการเรียนรู้ นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำนั้นจำเป็นต้องได้รับการฝึกนิสัยการทำงานที่เป็นระบบ ซึ่งจะทำให้เขาประสบความสำเร็จในประสบการณ์ต่าง ๆ อันส่งผลให้เกิดความพยายามที่จะทำงานอื่นต่อไป

1.2) การจัดกลุ่มนักเรียนในชั้นเรียนที่นักเรียนมีความสามารถต่างกัน สภาพห้องเรียนส่วนใหญ่ นักเรียนมีความสามารถแตกต่างกัน ดังนั้นจึงเกิดการจัดกลุ่มแบบที่ 2 ขึ้นเนื่องจากพฤติกรรมของนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำจะมีลักษณะขาดความสนใจในกิจกรรมของโรงเรียน ดังนั้นการจัดกลุ่มที่มีประสิทธิภาพก็อาจจัดโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสนใจเดียวกัน นักเรียนแต่ละกลุ่มจะมีระดับความสามารถต่างกัน แต่เขาเลือกที่จะทำงานที่เขามีความสนใจเหมือนกัน วิธีนี้จะมีประสิทธิภาพในการสร้างแรงกระตุ้น เกิดความพยายามในการที่จะรับทักษะและความรู้ในสิ่งที่นักเรียนสนใจ

2) การจัดการสอนซ่อมเสริม ปัญหาของการมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำคือ ปัญหาการอ่าน โดยมีความเชื่อว่าการปรับปรุงการอ่าน จะช่วยให้นักเรียนมีความมั่นใจในความสามารถที่จะเรียนรู้ และกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความพยายามที่จะทำงานที่ครูมอบหมายให้ต่อไป แต่ควรตั้งอยู่บนพื้นฐานความเข้าใจระหว่างปัญหาทางการเรียนรู้ และอารมณ์ การสอนซ่อมเสริม นั้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนสนใจในการเรียนรู้ ขณะเดียวกันการให้คำปรึกษากับ

ผู้ปกครองของนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำก็เป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพ

3) การเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมทางการศึกษาและวิธีสอน การจัดสิ่งแวดล้อมทางการศึกษาและวิธีสอนนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความต้องการพิเศษ ของนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ นักเรียนกลุ่มนี้ได้ถูกจัดให้อยู่ในชั้นเรียนพิเศษ จึงได้ดัดแปลงวิธีสอนหลาย ๆ วิธีที่มีจุดประสงค์ที่จะพัฒนาอารมณ์ และสติปัญญาของนักเรียน (Whittler, 1980 cited in Butler-Por, 1987) การจัดสิ่งแวดล้อมทางการศึกษาควรจัดอย่างกว้างขวางเพื่อที่จะปรับปรุงนิสัย และทักษะในการทำงานของนักเรียนกลุ่มนี้

โดยสรุปการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ได้แก่

- 1) การจัดการเรียนการสอนโดยยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง
- 2) การจัดบรรยากาศในชั้นเรียนที่ส่งเสริมการแสดงออกอย่างอิสระ โดยไม่มีการรู้ความล้มเหลว หรือการปฏิเสธ
- 3) การสนับสนุนส่งเสริมด้วยกลุ่มเพื่อน
- 4) การสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน

5. สรุปแนวความคิดการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องหลักการประเมินตนเองโดยให้เน้นสะสมงานเข้าไปในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนปกติ เพื่อพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเอง

การศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยดังกล่าวมาเป็นลำดับข้างต้น แสดงให้เห็นว่าความเชื่อมั่นในตนเองเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต สามารถปลูกฝังและส่งเสริมให้เกิดขึ้นได้ โดยการจัดประสบการณ์ให้นักเรียนได้รับความสำเร็จจากการเรียน ได้รู้จักและเข้าใจตนเอง โดยการประเมินตนเองจากการทำงาน ได้สะท้อนความคิดเห็นต่อผลงานของตนเอง ถ้าหากนักเรียนได้มีโอกาสปฏิบัติเช่นนี้อย่างสม่ำเสมอ ก็จะเป็นการพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองให้เกิดขึ้นได้ในที่สุด

ความสำคัญและความจำเป็นในการพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองให้เกิดขึ้นในนักเรียน และแนวคิดเกี่ยวกับการนำแฟ้มสะสมงานมาใช้ในการประเมินตนเอง สรุปได้ว่า การประเมินตนเองเพื่อพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเอง มีรูปแบบดังนี้

1) การสร้างเกณฑ์สำหรับการประเมินตนเอง หมายถึง การเลือกเกณฑ์ในการกระทำพฤติกรรม เพื่อให้บุคคลทราบถึงพฤติกรรมที่ต้องกระทำอย่างชัดเจน ทราบว่าตนควรจะทำพฤติกรรมระดับใด ด้วยความถี่และปริมาณเท่าใด แล้วใช้เป็นตัวเปรียบเทียบเพื่อประเมินพฤติกรรมหรือผลการกระทำจริงกับเกณฑ์ที่สร้างขึ้น

2) การเปรียบเทียบผลของการกระทำกับเกณฑ์ที่สร้างขึ้น หมายถึง การที่นักเรียนได้ตรวจความถูกต้องของการกระทำของตนเองด้วยตัวเอง ซึ่งมีผลทำให้บุคคลนั้นเกิดความรับผิดชอบต่อการประเมินที่เกิดขึ้น

3) การป้อนผลกลับต่อตนเอง หมายถึง การที่นักเรียนให้ข้อมูลเกี่ยวกับผลการประเมินตนเองที่ได้จากการเปรียบเทียบจากเกณฑ์ที่สร้างขึ้น ข้อมูลที่ได้รับนี้จะทำให้นักเรียนทราบถึงระดับความสามารถของตนเอง เพื่อใช้ในการพัฒนาตนเองให้มีความสามารถสูงขึ้นไป

ในส่วนของขั้นตอนของการพัฒนาเพิ่มสะสมงานที่ได้ศึกษามาเป็นลำดับ จะเห็นว่า มีนักการศึกษาได้เสนอขั้นตอนการพัฒนาเพิ่มสะสมงานไว้หลากหลาย สำหรับการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการสอดแทรกการประเมินตนเองโดยใช้เพิ่มสะสมงานเข้าไปในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนปกติในครั้งนี้ ซึ่งเป็นการมุ่งศึกษาผลของการประเมินตนเองโดยใช้เพิ่มสะสมงานที่มีต่อความเชื่อมั่นในตนเอง จึงได้ปรับขั้นตอนการพัฒนาเพิ่มสะสมงานเป็น 5 ขั้นตอน เพราะมีความเห็นว่าเป็นขั้นตอนที่เหมาะสมและเพียงพอที่จะพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเอง และเป็นขั้นเริ่มต้นให้เด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำได้ทดลองปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดแทรกการประเมินตนเองโดยใช้เพิ่มสะสมงานเข้าไปในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนปกติ เพราะเป็นการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนที่นักเรียนมีโอกาสได้ประเมินตนเองได้รับประเมินตนเองโดยกลุ่ม และได้รับการประเมินตนเองโดยครู ดังมีขั้นตอนต่อไปนี้

1) ขั้นกำหนดจุดประสงค์ ครูแจ้งภาระงานที่นักเรียนต้องปฏิบัติ แล้วครูและนักเรียนร่วมกันสร้างเกณฑ์การประเมินตนเองเป็นการวางแผนเตรียมตัวนักเรียน ก่อนทำกิจกรรมการเรียนการสอน

2) ขั้นเก็บรวบรวมผลงาน นักเรียนเก็บรวบรวมผลงานที่ได้จากการทำกิจกรรมการเรียนการสอนไว้ในแฟ้มสะสมงาน เมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละครั้งผลงานที่เลือกเก็บไว้ควรเป็นผลงานที่สามารถจัดเก็บได้ เช่น แบบบันทึกผลการทดลอง เป็นต้น

3) ขั้นคัดเลือกผลงาน นักเรียนคัดเลือกผลงานจากแฟ้มสะสมงานเพื่อเก็บสะสมในแฟ้มสะสมงานดีเด่น หลังจากจัดเก็บผลงานมาเป็นเวลา 1 สัปดาห์ (มีงานอยู่ 3 ชิ้น) โดย

คัดเลือกในช่วงสุดท้ายของแต่ละสัปดาห์ ผลงานที่คัดเลือกจะต้องเป็นผลงานแสดงถึงความสามารถของนักเรียนตามจุดประสงค์ของการเรียนการสอนที่ตั้งไว้ในแต่ละครั้ง โดยยึดวัตถุประสงค์การเรียนในการคัดเลือกผลงาน และความสมบูรณ์ของเนื้อหา

4) **ขั้นสะท้อนความรู้สึกต่อผลงาน** เป็นกิจกรรมที่ครูจัดให้นักเรียนได้สะท้อนความรู้สึกต่อผลงานที่คัดเลือก ด้วยการเขียนในแบบสะท้อนความรู้สึกต่อผลงานที่คัดเลือกเป็นรายบุคคลโดยขั้นตอนนี้จะทำในช่วงสุดท้ายของแต่ละสัปดาห์ ต่อเนื่องจากการคัดเลือกผลงาน โดยนักเรียนจะได้คิดย้อนกลับถึงกระบวนการทำงานหรือการเรียนของตนเอง ด้วยการเขียนแสดงความรู้สึกต่อผลงานที่คัดเลือกในแบบสะท้อนความรู้สึกต่อผลงาน

5) **ขั้นประเมินตนเอง** ครูจัดให้นักเรียนได้ประเมินตนเองจากผลงานที่ทำ โดยการเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ครูและนักเรียนร่วมกันสร้างขึ้น ในแบบประเมินตนเองที่ครูแจกให้ แล้วออกไปนำเสนอผลงานที่ตัดสินจากเกณฑ์การประเมินตนเองแล้ว หน้าชั้นเรียนเป็นรายบุคคล หลังจากนั้นครูแสดงความคิดเห็นต่อการประเมินตนเองของนักเรียนแต่ละคน เป็นการป้อนผลกลับ (feed back) แก่นักเรียน เพื่อให้นักเรียนทราบผลการประเมินตนเองที่เหมาะสมกับตนเอง

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาเป็นลำดับข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการสอดแทรกการประเมินตนเองโดยใช้แฟ้มสะสมงานเข้าไปในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนปกติ เพื่อพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเอง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย